Koroška kronika

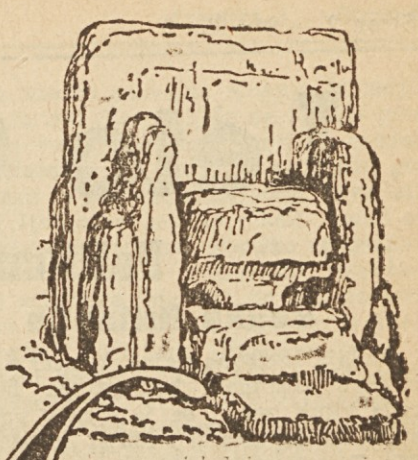

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:
Za naročnike:
v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 4.— šilinge.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto IV. | Celovec, 9. januarja 1948 | Številka 2

Pravičnost in ljubezen - dva temelja zdrave človeške družbe!

- V zadnjih letih pred izbruhom minule vojne se je med slovenskim izobraženstvom mnogo razpravljalo o vprašanju krščanske pravičnosti in krščanske ljubezni ali, da rečemo točneje, o krščanski socialni pravičnosti in krščanski socialni ljubezni. To vprašanje se je obravnavalo v zvezi s socialnim vprašanjem, ko so naši katoliški krogi iskali vzroke propada današnje človeške družbe in iskali sredstva in pomočke za njeno ozdravitev in za dosego boljšega in srečnejšega družabnega reda.

Vsi smo si bili edini v tem, da je človeška družba tako gnila, da mora prej ali slej priti nujno do velike katastrofe, ko se bo do temeljev zrušil ves obstoječi družabni red ali pa se bo vsaj močno zamajal. Vsi smo si bili edini tudi v tem, da je takega stanja kriva moralna propast človeške družbe, predvsem pa, ker sta skoro izginila iz sveta, iz človeške družbe osnovna stebra pravega blagostanja, sreče in miru na zemlji. **Ta dva stebra sta krščanska socialna pravičnost in krščanska socialna ljubezen.** Vendar ta edinost med izobraženstvom ni bila popolna. Vzrok temu je bilo napačno pojmovanje krščanske pravičnosti in krščanske ljubezni. Eni so, morda tudi nehote, enostransko poudarjali samo pravičnost, dočim so drugi trdili, da je pravičnost obsežena že v ljubezni in da je pravzaprav ljubezen vse in so tako zapostavili važnost in sicer prvenstveno važnost pravičnosti. Tudi danes v tem vprašanju še ni med izobraženstvom prave edinosti, niti teoretično, še manj pa praktično.

Predpogoj za skupno uspešno delo v katerikoli človeški družbi je, da imajo tisti ljudje, ki hočejo skupno delati, neko skupno osnovno bazo, na podlagi katere se morejo s skupnim hotenjem in enotnim ciljem, z enotnim in istim gledanjem na življenje popolnoma zediniti in tako doseči cilj, ki so si ga zastavili. To velja v posebni meri za vse tiste, ki so v **prvi vrsti poklicani,** da ozdravijo rane na bolnem telesu naroda ali države in **da pokažejo** ljudstvu **tudi dejansko** in **praktično pravo pot** k zdravju in sreči, **ne pa samo z besedo** in teorijo. To so predvsem vsi vzgojitelji in učitelji naroda. Zato je predvsem potrebno, da si je ta vodilni del naroda na jasnem, kaj hoče in kaj je pravzaprav njegova dolžnost in njegova naloga. Sami na sebi morajo ozdraviti družabne rane ki so bile v polpreteklem času tako kričeče da se je ljudstvo večkrat od svojih učiteljev in vzgojiteljev preje pohujševalo, kakor pa da bi se od njih učilo pravega in poštenega življenja. **Mnogi** so bili **pravični le na jeziku,** znali so vedno le lepo govoriti o pravičnosti in ljubezni, **dejansko** pa **so** vede ali nevede **stalno delali krivico** drugim ali pa niso imeli pravega pojma o pravičnosti in nobenega čuta ne za pravičnost, ne za ljubezen.

Tako so nastala med posamezniki ali pa med celimi skupinami velika sovraštva, ki so dosegla svoj višek med vojno. Bili so to veliki družabni grehi našega ljudstva predvsem pa njene vodilne plasti, ki ni storila svoje dolžnosti do naroda, kateremu je pripadala. Zaradi teh grehov trpimo še danes in bo to najbrž še nekaj časa trajalo.

Prva poglavitna naloga izobraženstva je torej, da najprej samo sebe socialno ozdravi in da bo živelo in delalo tako, da bo preprosto ljudstvo imelo v njem samo dober zgled. Prava krščanska pravičnost in prava krščanska ljubezen morata biti prvi in poglavitni lastnosti oziroma čednosti. V tem oziru je treba, da se vse izobraženstvo v narodu popolnoma reformira. Brez tega bi bila brezuspešna vsaka graditev nove človeške družbe.

Glede pravičnosti in ljubezni si moramo biti predvsem na jasnem, da je pravičnost po redu važnosti pred ljubeznijo, vendar pa je ljubezni oddeljeno odličnejše in častnejše mesto. Ne moremo pa ločiti ene od druge. Življenje v družbi postane neznosno, ako manjka v njej ena od teh dveh božjih hčerk.

Pravičnost sama zase seveda ne zadostuje, če tudi se je še tako točno držimo. More sicer odpraviti vzroke socialnih borb, ne more pa zediniti src in združiti duhov. Brez duhovnega edinstva pa so navadno najboljši predpisi brez moči. Zato je potrebna poleg pravičnosti tudi ljubezen.

V družbi je torej **treba pravičnosti in ljubezni.** Nobena od teh dveh kreposti sama zase ne zadostuje. Kjer ne vlada pravičnost in kjer se zakoni ne drže njenih zahtev, tam je ljubezen prazna marnja, ali pa le malo izda. Kdor torej trdi, da se naše družabno vprašanje in sploh socialno vprašanje dá rešiti samo z načelom ljubezni, je na zgrešeni poti. Najprej je potrebna pravičnost. Socialni nered na svetu je nastal v prvi vrsti zato, ker je človek izgubil smisel za pravičnost in nele zato, ker se je izgubila ljubezen. Zato pa je socialni boj predvsem boj za pravičnost. Smisel za pravičnost je predvsem padla v mednarodnem življenju in politiki Tako danes doživljamo žalostno dejstvo, da tako pogosto pravičnost istovetijo z vojaško silo. Zato mali narodi tudi ne morejo priti do svojih pravic, ker pač nimajo fizične t. j. vojaške sile, ali pa jo imajo, toda je preslabotna, da bi mogla igrati vlogo pri delitvi političnih pravic.

Seveda, če umevamo ljubezen v njenem najširšem smislu, taka ljubezen že sama sebi ukazuje tudi pravičnost. V tem smislu bi pa seveda ljubezen do Boga in do bližnjega ne samo ozdravila marveč tudi zatrla vsako socialno bolezen. Toda tako se navadno ljubezen ne pojmuje.

Krščanska socialna pravičnost in krščanska socialna ljubezen morata biti torej naši vodilni načeli, ko hočemo ozdravljati rane našega skupnega življenja. Pravičnost mora prešinjati vse ustanove narodnega in socialnega življenja in ustvariti pravni in socialni red, po katerem se mora ravnati tudi vse družabno gospodarstvo. Krščanska ljubezen pa mora biti kakor duša tega reda.

Naj bi se v tem smislu začela v novem letu 1948 prenovitev in vstajenje nove človeške družbe. Potem smemo pričakovati, da bo človeško življenje zares lepo in prijetno. Tako življenje bo namreč po volji božji in ga bo Bog blagoslovil.

A. S.

Attlee obtožuje Rusijo, da ogroža evropske narode

Ministrski predsednik Mr. Attlee je v soboto zvečer v svojem govoru obtožil Sovjetsko zvezo, da vodi politiko, ki ogroža druge narode v Evropi »z novo obliko materijalizma — ideološkega, gospodarskega in strateškega«.

Mr. Attlee je med drugim dejal:

»Ironija je, da se smatrajo danes za nosilce demokracije absolutisti, ki zatirajo opozicijo z mnogo večjo silo, kakor so jo kralji in cesarji pretekle dobe.«

»Izjavljam, da tu v Britaniji daje britansko ljudstvo po svoji delavski vladi praktičen zgled, ki je potreben da ohranimo svojo dediščino — evropsko civilizacijo, zgled, ki ga ne moreta dati niti konservativna niti liberalna vlada.«

»Danes je v Evropi komunistična partija zavrgla načela osebne svobode in politične demokracije, medtem ko pobija gospodarsko nasilje plemištva in kapitalizma.

NASILJE, KRIVICA

»Zgodovina Sovjetske Rusije nam daje opomin, da kolektivizem brez svobode lahko hitro krene na stranpota ter privede do nasilja in krivice.

Sovjetski komunizem zasleduje politiko, ki ogroža z novo obliko imperijalizma — ideološkega, gospodarskega in vojaškega — blagostanje in življenski način drugih evropskih narodov.

Na drugi strani pa, je nadaljeval Mr. Attlee, Združene države jamčijo za osebno svobodo v političnem življenju ter ohranitve človečanskih pravic. Toda njihovo gospodarstvo temelji na kapitalizmu z značilno izrazito ideologijo blaginje pri njihovih državljanih.

NALOGA BRITANIJE

Naša naloga je, da izdelamo nov sistem, ki bo združeval osebno svobodo z načrtnim gospodarstvom in demokracijo s socijalno pravičnostjo.

Politika demokratičnega socijalizma, ki jo izvaja delavska vlada, skuša ustvariti pogoje, kjer bo vsak posameznik v skupnosti lahko dosegel dobro življenje, prosto nasilja bodisi s strani vlade ali pravno osnovanih interesov. Tega ne more izvesti nobena stara stranka niti nobena totalitarna kakor tudi ne fašisti niti komunisti.«

Mr. Attlee je zaključil z besedami:

»Delavska vlada daje zgled, ki ni potreben samo tej deželi, ampak vsej Evropi.«

Grško vprašanje

Britanski list »News Chronicle« je objavil daljši uvodnik o položaju, do katerega je prišlo zadnji dne v Grčiji. »News Chronicle« piše med drugim:

»Ko so pred nekaj dnevi grške vladne čete rešile Konico, se je nekoliko poleglo skrajno napeto stanje v Grčiji. Kljub temu pa je položaj še vedno zelo kritičen. Komunistični uporniški vodja general Markos je s proglasitvijo takozvane »svobodne vlade« do skrajnosti zaostril spor, ki nevarno divja po tej osamljeni in nesrečni deželi. Če bi Sovjetska zveza in njene satelitske države uradno priznale Markosovo vlado — poleg tega pa nadaljevale s pošiljanjem topov in denarja — bi bil položaj Grčije skoro popolnoma podoben položaju Španije pred vojno. Državljnska vojna bi se zavlekla v nedogled in bilo bi zelo nevarno, da bi potegnila za seboj ostali svet.«

»News Chronicle« nato kritizira grško vlado in priznava, da uporniki dobivajo vsaj nekaj podpor med ljudstvom ter nadaljuje: Prav tako kakor je Sovjetska zveza zainteresirana na Grčiji v glavnem zato, ker ima važni strateški položaj za kontrolo nad Balkanom in Srednjim vzhodom, tako je tudi v interesu Amerike in Britanije, da bi se v primeru vojne mogli posluževati grških otokov ter grških vodnih poti. V političnem in strateškem oziru je Grčija ničija zemlja med Vzhodom in Zahodom. To je vsa njena današnja tragika.

Vsekakor pa ne more biti govora o kakem priznanju takozvane vlade generala Markosa ,kateri je omogočilo življenje le orožje ter pomoč, katero mu pošiljata komunistična Bolgarija in Jugoslavija. Oblast generala Markosa je zgolj nominalna in brez zakonite osnove. Četudi dela zakonita atenska vlada kake napake, je bila vendar zakonito izvoljena od večine grškega ljudstva. Potek volitev je nadzirala mednarodna komisija.

Uvodnik se nato sprašuje, ali ni morda možna kaka pozitivnejša rešitev kakor ta, da zahodne države pošiljajo vladi več orožja v upanju na zatrtje upornikov s silo. Prepričani smo — nadaljuje omenjeni uvodnik — da bi bilo silno važno poiskati možnost kake nove rešitve. Čeprav je ustroj Združenih narodov zelo pomanjkljiv, vendar bi bilo treba na vsak način z ozirom na Grčijo najti nekaj za pozitivno uveljavitev načela skupne mednarodne akcije. Težko se je izogniti zaključku, da bi bilo zelo težko storiti to na mednarodni osnovi. Bilo bi tudi skrajno drago. Toda če hočejo zahodne demokracije kdaj oživotvoriti svoje namene, da nudijo boljšo in polnejšo življensko možnost, kakor jo nudi komunizem, potem ne morejo prezreti klica, ki prihaja iz Grčije. Samo topovi niso nikdar ničesar rešili.

Jugoslavija zahteva svoje premoženje

Jugoslovanski poslanik g. Kosanovič je predal ameriškemu zunanjemu ministru Marshallu noto glede jugoslovanskega premoženja, ki obstoji iz zlata in deviz, katere je poslala jugoslovanska narodna banka pred vojno v Združene države.

Na tiskovni konferenci je izjavil g. Kosanovič, da namerava predložiti Jugoslavija celo zadevo svetovnemu sodišču in opozoriti na to tudi mednnarodni denarni fond, če Združene države ne bi ugodile jugoslovanski zahtevi.

Ameriški tisk odklanja Wallacejevo politiko

Ameriški tisk soglasno odklanja zunanje-politične poglede, ki jih je izrazil Wallace, ko je izjavil, da bo kandidiral za predsednika. Navdušeno pozdravlja Wallacejevo kandidaturo edino newyorški komunistični list »Daily Worker«. Lista »New York Post« in »PM«, ki sta doslej zagovarjala Wallaceja, vidita v tem znak, da Wallaceja izrabljajo komunisti.

Nekateri listi so mnenja, da bo Wallace potegnil za seboj nekaj volilcev demokratske stranke. Republikanska stranka bo mogoče zato postavila bolj konservativnega kandidata, kakor bi ga bila sicer.

»PM« piše: Mislimo, da je tretja stranka nekaj zgrešenega, ker sloni na zgrešeni predpostavki in bo zelo škodovala ne le demokratom ampak neodvisnim naprednim silam. Prazno Wallacejevo upanje, da bi tretja stranka mogla prinesti rešitev miru in blagostanja, je magično mišljenje in politični hokus-pokus. Wallacejevo gibanje za tretjo stranko ni istovetno z neodvisnimi naprednimi krogi. Ne uživa podpore delavskih organizacij razen komunistov in ne podpore liberalnih ljudi, razen tistih, ki sledijo vodstvu komunistov.

»New York Times« pravi: Wallacejeva formula za ohranitev miru s Sovjetsko zvezo se nam zdi podobna formuli, s katero je upal Chamberlain ohraniti mir z Nemčijo.«

Leto Gospodovo 1947

Politični pregled preteklega leta (Nadaljevanje)

Velika Britanija

Zadnja svetovna vojna je sicer dokazala izredno živahnost britanskega imperija, toda kljub temu se je njegov položaj v svetu močno omajal v korist Združenih držav. Ta zavest delne negotovosti se odraža tudi v britanski politiki. Med tem ko je Churchill zagovarjal kar najtesnejšo zvezo z USA, zavedajoč se, da se komunistični plaz, če bi se sprožil v Evropi ne bi ustavil na Kanalu, hočejo ohraniti laburisti Anglijo kar se da neodvisno od svoje nekdanje kolonije, od sedanjih Zdtuženih držav. Anzapadnodemokratski ter sovjetski sistem ma blokoma, ki se vedno bolj jasno odražata, ter tako ohraniti kljub oslabljenosti svojo važnost ter mednarodno pomembnost. Binkoštno zborovanje laburistične stranke je izrecno povdarilo, da hočejo laburisti preprečiti razkol sveta v dva ločena bloka. Seveda ta politika ni lahka in rodi zamero ter nerazumevanje mnogokrat na obeh straneh. Mnogo bolj strpno stališče Anglije do Sovjetije ter držav Vzhodnega bloka, ki se kaže v iskanju gospodarskih stikov, v priznavanju »demokratičnih« volitev ter vlad, v pripravljenosti na politične koncesije, pa ne prinaša niti priznanja Vzhoda (odpoved blejske pogodbe, zapiranje anglofilov v državah vzhodnega bloka, gonja proti Angliji v tisku in radiu).

Nova pota kolonijalne politike

Zanimivo spremembo kaže angleška zunanja politika v odnosu do kolonij. Zdi se, kakor da se je oprijela Gandijevih načel, da je treba iz politične borbe odstraniti vsako nasilje (non violence). Indija in Pakistan sta postala dominiona, Burma je zapustila sklop Britanskega commonwealtha, angleške čete so po 64 letih zapustile Kairo in bodo izpraznile Palestino. Nezadostno poznanje položaja v Indiji in Palestini nam ne dovoljuje dokončne sodbe, ali odgovarja čudna zemljepisna prepletenost novih enot dejanskemu stanju ali pa želji dokazati svetu upravičenost dosedanje zasedbe. 70 milijonov beguncev v Indiji govori za drugo možnost.

Sovjetska zveza

Generalisimu Stalinu je uspelo, da si je pri sestankih z Rooseveltom in Churchillom (ta je mnogokrat imel občutek, da je za peto kolo pri vozu) zagotovil levji delež po končani vojni, ko se zapadni zavezniki še niso prav znašli na evropskem zemljevidu in so še malo drugače ocenjevali vzhodno demokracijo. Za črto Stettin-Trst odloča volja Sovjetske zveze, bodisi zlepa ali pa zgrda. Kjer so domače komunistične stranke dovolj pravoverne ter poslušne, se zadovoljujejo Sovjeti z na zunaj posrednim vplivom — organizacijski stik komunističnih strank, ki je pa mnogo odločilnejši, kaže seveda drugačno sliko — ter z vojaško in zunanjepolitično povezanostjo za ceno gospodarskih in svetovno nazornih koncesij. Kjer pa čutijo, da bi bile domače komunistične stranke preslabe, da bi obvladale položaj v državi vsaj s silo, se ne straši Sovjetska zveza tudi neposrednega vposega. Vsekakor je Sovjetska zveza nazorno dokazala, da se je zadostno zavarovala pred vsakim presenečenjem tudi v državah, iz katerih bo morala zaradi podpisa mirovnih pogodb odpoklicati vojaštvo.

Mrzla revolucija

Mnogi še ne razumejo sovjetske taktike v deželah, kjer je dovoljenih več strank. Naivneži so mnenja, da vlada v teh deželah res demokracija. Toda nedavno pobegli glavni župan mesta Jene, Heinrich Mertens, je tudi tem lahkovernežem iz lastne skošnje dopovedal, da je ta večtirnost samo optična prevara. Vse dovoljene oziroma predvidene stranke morajo zasledovati isto okvirno politiko. Opozicijonalnim strankam je namenjena ista naloga kot večkrat naravnost čudovito brezobzirni samokritiki v sovjetskem tisku. Tako more komunistična stranka nemoteno nadzirati ne samo dejanja, ampak tudi misli državljanov. Kadar pa si kdo od opozicionalcev po programu dovoli malo bolj samostojno igranje vloge, ga doleti že na mnogih primerih preizkušen recept: izguba imunitete, zapor, obsodba kot narodnega izdajalca, smrt ter zaplemba imovine. Vsi protesti zapadnih sil so bob ob steno. Zgledi preteklega leta so Vörös, Kovacs, Krapocz na Madžarskem, Petkov v Bolgariji, Maniu v Romuniji, Kaiser v Nemčiji itd. Dokler upajo Sovjeti, da bo mogoče tako oslabljene stranke še obvladati, jih puste pri življenju, kot n. pr. na Madžarskem stranko malih kmetov, drugod jih razpuste kot v Romuniji in v Bolgariji. Nekaterim srečnim je uspelo, da so še pravočasno zbežali (Nagy, Mikolajczik in drugi), toda to so le srečne izjeme.

Vrhovni cilj sovjetske politike

Mnogi so se dali uspavati po izjavi maršala Stalina kandidatu za ameriške predsedniške volitve Stassenu, češ da moreta zapadno demokratski ter sovjetski sistem složno živeti drug ob drugem. Toda zavrnitev Marshallovega načrta, ki jo je Moskva vsilila tudi državam, ki bi same rade sodelovale, n. pr. Češko-slovaški republiki, ter še bolj očitno formalna oživitev kominterne, ki dejansko itak nikdar ni prenehala delovati, v obliki Kominforme v Beogradu in proslave oktobrske revolucije so tudi slepim, gluhim ter naivnim dokazali, da ideja svetovne revolucije še živi in, da je prav to zadnje gibalo vse sovjetske politike. Zadnje akcije komunistov v Italiji, Franciji, pa tudi v Avstriji so razumljive le v tej luči. Verjetno bo Sovjetska zveza te svoje napore v letu 1948, ob stoletnici objave komunističnega manifesta, še pomnožila.

Francija

Po prvi svetovni vojni je komunistom uspelo, da so v veliki meri prepojili francoski narod z marksizmom. Delavske množice je popolnoma obvladala strokovna organizacija CGT, deželo pa so osvojili za komunizem predvsem učitelji. Ko je Hitler napadel Francijo, se komunisti niso hoteli boriti in s tem je bila zmaga nacistov že naprej zagotovljena, med tem ko bi primeren odpor utegnil Nemce zaustaviti ali celo streti, ker so bile njih zaloge v orožju ter hrani sorazmerno majhne. Vendar je že takrat znatni del izobraženstva zapustil materializem in se predal delu za duhovno obnovo Francije. Danes ta boj še vedno traja, vendar se zdi, da je vrhunec krize že premagan in da bo odslej zboljšanje hitreje napredovalo, če ne bo nastopila kaka znatna motnja od zunaj. Premoč CGT med delavci in komunistov sploh je močno omajana. Tega ne dokazujejo samo zadnje obč. volitve, ko je postal n. pr. brat generala de Gaullea pariški župan — in v Franciji ima Pariz na politično življenje že od nekdaj mnogo večji vpliv kot mu po številčni moči odgovarja — marveč še bolj dejstvo, da stavkajo delavci tudi proti volji CGT (Reynaultove tovarne) in da ne stavkajo, kadar CGT stavke predpiše. Tudi francoska zunanja politika si je vedno prizadevala, da bi ohranila prijateljstvo s Sovjetijo, toda zlorabe komunistov so tudi ministra Bildaultja pripravile do izjave, da bi bilo treba angleško francosko zvezo, podpisano v Dunquerque-u, razširiti tudi na Sovjetsko zvezo, ki bi lahko pripravila napad na Francijo iz nemške vzhodne cone. General de Gaulle pa je predlagal Amerikancem, da bi osnovali ameriško angleško francosko zvezo, v kateri bi bila Francija obrambni zid za primer kakega presenečenja.

Kitajska

Kitajski svet nam je skoraj v vseh ozirih španska vas, čeprav obsega petino človeštva. Na evropske zadeve nima Kitajska velikega vpliva, ker je dovolj močno zaposlena doma z borbo proti komunistom, ki seveda uživajo zunanjo podporo. 1. januarja 1947 je dobila nacionalna Kitajska novo ustavo, ki predstvalja spoj načel zapadne demokracije s filozofijo Sunyatsena. V veljavo je stopila nova ustava za božič. Pri volitvah v narodno skupščino je dobila stranka generalisima Čankajška 90% vseh sedežev. Razen tega skuša Kitajska kljub ameriški pomoči ohraniti gospodarsko neodvisnost.

Organizacija Zedinjenih narodov

V letu 1947 sta bili dve zasedanji. Izredno zasedanje spomladi je razpravljalo o Palestini ter poslalo v Palestino posebno komisijo. Rednega zasedanja jeseni se je udeležilo okrog 1800 delegatov. Nezadovoljnost nad zlorabo pravice veta je rodila novo ustanovo v okviru ZN, tzv. »malo skupščino ZN«, ki zaseda stalno in kjer je odpravljena pravica veta. Kljub protestu Sovjetske zveze je bilo sklenjeno, da se odpošlje v obmejno ozemlje Grčije in njenih sosed posebna komisija, ker je prva balkanska komisija nedvomno ugotovila podporo severnih sosed generalu Markosu (za božič je oklical svojo vlado). Enako je bila na tem zasedanju sklenjena delitev Palestine. Zastopniki svetovne kmečke zveze, tzv. zelene internacionale, so izročili predsedniku redne skupščine, brazilskemu delegatu Aranhi poziv, naj ZN zagotovi osnovne človeške in državljanske pravice v državah vzhodnega bloka (za Hrvate Maček, za Srbe Gavrilovič, za Bolgare Dimitrov). Skupščina o tem pozivu ni razpravljala, enako ne o pozivu Akcijskega odbora za suvereno in svobodno Slovenijo, ki je stavil po zagotovitvi osnovnih svoboščin v Sloveniji in za združitev vsega slovenskega ozemlja v svobodni državi v zaledju Trsta.

Varnostni svet

Kakor je splošno znano, ima organizacija ZN več samostojnih odsekov ter možnost, ustanavljati po potrebi nove. Tudi ti odseki so imeli v lanskem letu več zborovanj, tako trgovinske organizacije, gospodarski svet, prehranbena komisija in drugi.

30. junija je prenehala UNRRA s svojim delom v Evropi. Avstrija je prejela od te ustanove kot dar 136,127.000 dolarjev, od tega večino v živilih.

V okviru ZN

Najvažnejši organ ZN je Varnostni svet, ki bi ga lahko primerjali svetovni vladi. Zaradi nasprotij med zapadnimi velesilami in Sovjetsko zvezo je skoraj vse sklepe onemogočil veto te ali one strani. V začetku januarja lanskega leta je bil sprejet Statut svobodnega mesta Trst. V veljavo je stopil 16. septembra, vendar se velesile še niso sporazumele za guvernerja. VS je ločil razorožitveno komisijo od atomske, odobril Združenim državam upravo nad otoki, ki so bili nekoč pod japonsko nadoblastjo. Glavni predmet razprav je bila Grčija. Veto je onemogočil tudi sklep o angleško albanskem sporu zaradi min v Krfskem prelivu, o Indoneziji, o sporu med Anglijo ter Egiptom in sprejem držav, ki so se potegovale za sprejem v ZN: Transjordanija, Portugalska, Irska, Avstrija, Italija, Madžarska, Bolgarija in Rumunija (ugovarjali Sovjeti) ter Mongolija in Albanija (ugovarjale zapadne velesile). Sprejeta sta bila samo Pakistan in Jemen.

Prizadevanja zunanjih ministrov

Osebni dogovori odgovornih voditeljev političnega življenja vodijo navadno hitreje do uspeha kot dogovarjanje po posrednikih. Toda pri obeh lanskih sestankih zunanjih ministrov v Moskvi ter v Londonu so vidni in resnični uspehi izostali, čeprav ni nobena konferenca podrla vseh mostov za sabo. (Dalje prihodnjič.)

Evropske valutne razmere

»New York Times« razpravlja o evropskem denarju in pravi:

»Kakor se je v moderni zgodovini večkrat zgodilo, je denar v mnogih evropskih državah odpovedal. Denar ne igra svoje prave vloge. Namesto da bi kmetje in drugi proizvodniki dobrin svoje blago prodali za denar, ga pred njim skrivajo. Ponudi danes nemškemu kmetu denar za njegovega prašiča, pa ti bo takoj rekel, da ga nima. Toda ponudi mu premog ali cigarete in takoj ti bo razkazal svoj svinjak. Težava je v tem, da nobena stara metoda za ozdravitev valute ne drži danes. Vsak korak za izboljšanje valute je danel eksperiment. Če pogledamo po Evropi, vidimo, da se vse vlade trudijo kako bi ozdravile svojo valuto. Če ostanemo tostran Sovjetske zveze, vidimo, da je na najboljšem Švica. Švicarski denar je dober ali kakor pravijo trden, kar s preprostimi besedami pomeni, da ga je težko dobiti.

Za Švico pride Belgija, ki ima zelo zdravo denarno politiko in denarniki so v zadregi, ali naj uvrstijo belgijski frank med dober ali slab denar. Belgijskega franka še ni mogoče popolnoma zamenjati v dolarje, je pa tako stabilen kakor dolar. Od Belgije navzdol pa gre le še za vprašanje, katera država ima bolj slab denar. Švedska je naredila napako, ko je računala na depresijo v Ameriki in je zvišala vrednost svojega denarja. Nizozemska, Čehoslovaška in Norveška so znižale obseg svoje medvojne inflacije in imajo odlično denarno politiko.

Italijani so pred kratkim začudili svet in sebe s poskusom stare protiinflacijske metode, ki se je začasno obnesla. Zvišali so obrestno mero ter znižali kredit in cene so padle, lira pa se je v inozemstvu utrdila.

Najslabše so se obnesli ti poizkusi v Franciji, kar pa ni krivda finančnih strokovnjakov. Na splošno vidimo, da so vse tiste države, ki so se resno lotile boja proti inflaciji, v splošnem še nekam uspele. Veliko denarno vprašanje v Evropi pa je menjalni tečaj za razne valute, zlasti tečaj za dolar, kar pomeni, koliko je vreden dolar v evropskem denarju. Dokler so te države lahko prodajale svoje blago po raznih cenah, to ni bilo nujno vprašanje. V zadnjih mesecih pa se je položaj spremenil. Najlepši primer za to je Francija. Kljub ameriškemu povpraševanju po francoskem blagu, francoski izvoz v Ameriko stalno pada. S tem pa je menjalni tečaj postal bistveno važen. Inflacija, ki je vidno zajela evropske države, je začela vplivati na izvozne cene v času, ko so te države prisiljene prodajati, če hočejo živeti.

Denarni strokovnjaki že dolgo pripovedujejo, da je menjalni tečaj za evropske valute zaradi finančnih posledic vojne previsok. Zato kritizirajo mednarodni denarni sklad, ki je lansko leto sprejel obstoječe menjalne tečaje. Zdaj nastaja vprašanje ali naj se ti tečaji spremenijo in kako. Devalvacija denarja je tvegana in težka stvar. Nihče ne more predvideti, kaj utegne iz nje slediti. Tako je položaj tudi za bodočnost nejasen. (LPS-USIS-AIS)

Božično praznovanje v Združenh državah

Božični dan so v uradnih krogih Washingtona in v vseh Združenih državah proslavili mirno, vendar je bila očitna skrb dežele za mir in blagostanje vseh držav.

Predsednik Truman je v svoji božični poslanici narodu omenil pomoč Združenih držav »našim bratom v Evropi in Aziji« in gostoljubnost bližnje newyorške občine članom tajništva Združenih narodov. V New Yorku so namreč ameriške rodbine povabile na božični obed 175 nameščencev tajništva Združenih narodov, ki pripadajo 35 raznim državam. Pobudo zato so dali Rotary klubi ob sodelovanju drugih mestnih ustanov in uradov na sedežu Združenih narodov.

V drugih mestih in naseljih države je bil božič posvečen karitativnemu delu.

Mnoge organizacije, kot n. pr. Zadruga za ameriške pošiljke Evropi (CARE), so zahtevale od ameriških rodbin prispevke za pomoč potrebnim drugih dežel. Predlagale so, da se naj ti prispevki nudijo v obliki živil ali denarja za enega »tihega gosta« pri božičnem obedu. Mnogo rodbin se je odzvalo temu pozivu.

Predsednik Truman je pri letni svečanosti prižigovanja božičnega drevesa v Beli hiši, ki so jo uvedli prvič leta 1923, zagotovil večje podpore onim, ki v drugih deželah trpé zaradi mraza in lakote.

V svoji kratki poslanici, ki jo je bral tisočem meščanov, ki so se zbrali pri drevesu pred Belo hišo in ki so je po radiu prenašali po vseh Združenih državah, je izjavil med drugim:

»Ne pozabimo, da se prvi božič ni proslavljal v kaki hiši. Ponižni mož in skromna žena sta se podala v Galileji iz mesta Nazaret v Betlehem. V kratkem evangeliju sv. Luke je občutek otožnosti, ko navaja, da je Marija dala življenje svojemu prvorojencu, ga dvignila k svojemu obrazu in položila v jasli, ker za njih ni bilo mesta v prenočišču.

Za mnogo naših bratov v Evropi in Aziji bo ta božič obupen. Le malo sreče more biti za one, ki proslavljajo božič v bedi in v izgnanstvu daleč od svojih dragih. Medtem ko se mi pripravljamo na letošnje božičevanje v deželi, kjer vlada izobilje, bi bili brez srca, če bi ostali brezbrižni za manjsrečno ljudstvo onstran oceana.

V tem zgodovinskem trenutku svetá imajo besede svetega Pavla več pomena kot kdaj koli. Sveti Pavel je rekel: In sedaj imejte vero, upanje in ljubezen, predvsem pa ljubezen.

V velikem srcu ameriškega naroda se je vzbudilo sočutje za potrebe onih, ki trpijo v drugih deželah zaradi mraza in lakote.

Skrbeli smo za del teh potreb in bomo storili še več. Pri proženju pomoči našim potrebnejšim bratom bomo oživili v njihovih srcih upanje. Zaradi naših naporov že vidijo druge dežele bližji dan, ko bodo mogle živeti brez strahu pred lakoto in bedo.

S tem upanjem bodo ti narodi spet dobili vero v dostojanstvo človeka in v bratstvo ljudi.« (USIS-AIS).

V Rumuniji je vlada ponovno razvrednotila lej in sicer v razmerju 60:1. Prvo razvrednotenje je bilo v razmerju 30:1.

Vodnik - prvi slovenski pesnik

»Bilo je 8. prosinca leta 1819,« pravi Peter Bohinjec v svoji knjigi o Valentinu Vodniku, »ko je zvečer ob ¾ na 11 izdihnil prvi slovenski pesnik. Njegovo truplo so prenesli dva dni pozneje k sv. Krištofu (Ljubljana), kjer čaka vstajenja skupno z Linhartom in Čopom.«

Šele leta 1827. so postavili Vodniku njegovi prijatelji spomenik z latinskim napisom. Leta 1839 pa so mu obnovili nagrobnik in napisali nanj v slovenščini:

VALENTIN VODNIK
rojen 3. svečana 1758 v Šiški, umrl 8. prosinca 1819 v Ljubljani.

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bo —
Dovolj je spomina:
Me pesmi pojo.

Postavili 1819, popravili 1839 prijatelji.

Vodnik je že kot dijak kazal pevski talent. Po prigovarjanju o. Marka Pohlina je pričel pesniti in je izdal leta 1871 štiri pesmi v svoji zbirki »Pisanice od lepeh umetnosti na tu lejtu 1781.« Najboljša med njimi je bila pesem »Zadovoljnega Kranjca«.

Do Vodnika je bilo slovensko pesništvo popolnoma zanemarjeno. Imeli smo le nekaj slovenskih cerkvenih pesmi, a še te niso bile veliko vredne. Vodnik se je tega zavedal in je skušal tudi med Slovenci vzbuditi zanimanje za pesništvo. Pri tem ga je navduševal baron Žiga Zois. Po njegovem nasvetu je pričel zbirati Vodnik narodne pesmi. Čim dalje je brskal po narodnem blagu, tembolj so mu bile pesmi všeč. Nekatere je tudi popravil in predelal po svoje. Končno se je v to delo tako vživel, da njegove pesmi niso samo po duhu podobne narodnim, temveč tudi po meri. Tudi snov svojim pesniškim proizvodom je zajemal iz narodnega blaga in mnogo kitic ni nič drugega kakor predelana narodna pesem. Vodilo mu je bilo predvsem:

Naj pesem umetna,
naj merjena bo,
nikdar ni prijetna,
ak' žali uho.

In če ni vedno pogodil prave, ni bil toliko kriv sam kot čas, v katerem je živel. Kadar pa se mu je posrečilo, da je lahko res iz srca zapel, nam je ustvaril pesmi, ki imajo trajno vrednost. Ko bi drugega ne imeli od njega kot pesmi »Rojakom«, »Vršac« in »Zadovoljni Kranjec«, bi bil njegov spomin že neminljiv.

Vodnikova modrica (muza), tako ocenjuje Vodnika Dežman že leta 1854., je čvrsta Gorenjka, krepka, rdečelična hči narave. Njene pesmi so čiste in zdrave kakor požirek iz bistre Savice, ki mu je bila »mati pevske umetnosti, šola zdrave treznosti«. Na čelu se jim pozna, da so bile spočete v čistem zraku kranjskih planin, kamor bolehni občutki in otožnost ne segajo. Tu ne najdeš votlozvenečih puhlih izrazov, ne bolehavih, piškavih občutkov, ne glasov tiste strašne poezije, ki nebo naskakuje in zemljo pretresa, grom in blisk na pomoč kliče in končno rodi borno miš! Tu ne najdeš jezika, našarjenega z besedami vseh slovanskih narečij od ledene Neve do balkanskih gora, kateremu pa še te krpe tako malo zadoste, da ga je treba zavijati v cunje jezikoslovnih pogreškov. V Vodnikovih pesmih so podobe iz življenja nanizane v sladkem domačem jeziku.

Vodnik nima svojega pomena le kot pesnik ali izdajatelj »Velike Pratike« ali »Kuharskih bukev« in drugih del. On je tudi prvi urednik prvega slovenskega političnega lista, ki jih je začel izdajati 4. januarja 1797. pod naslovom »Lublanske novice od vseh krajov celiga sveta«. Izhajale so vsako sredo in soboto do julija 1798. Od 1. julija 1798 pa do konca leta 1800 so izhajale le enkrat tedensko. Štiri leta je torej životaril prvi slovenski politični list. Vodnik ga je izdajal, Vodnik ga je urejeval, Vodnik pisal: in to v času, ko so mogli celo slovenske molitvenike le s težavo prodajati. Kdo bi si bil upal takrat izdajati slovenski časnik? In vendar je imel Vodnik toliko moči v sebi, da je vztrajal pri svojem delu. Časnikov je bilo takrat na svetu še malo. Slovenski narod je še spal in z lučjo bi morali iskati naročnikov »Novic«.

V »Novicah« je prinašal razen kranjskih, tudi novice iz vseh krajev sveta. Žal, so bile »Novice« razširjene le na Kranjskem. Vsekakor pa je ta časnik pomemben in kaže velik napredek in nekaj posebnega pri Slovencih. Šentjakobski kaplan je razen prvega slovenskega pesnika tudi prvi slovenski časnikar. »Dosti je že za večno slavo Vodniku, da so Novice sploh bile«, je zapisal dr. Bleiweis, oče drugih »Novic«.

O Vodniku kot človeku pravijo kronisti:

Vodnik je bil srednje čokate postave, po obrazu in značaju pravi Kranjec. Nek dokument škofijstva pravi, da je bil kot dušni pastir pošten in je bilo njegovo vedenje posnemanja vredno. Iz vse duše so se ga spominjali njegovi prijatelji, ko je že počival v hladnem grobu.

Vodnik je bil samostojen v mišljenju in učenju in ne samo posnemalec drugih. Vse, kar je povedal, je bilo odkrito, jedrnato in duhovito. Poučno in zanimivo je razlagal latinske klasike in navajal učence k samostojnemu učenju.

Kako je iskal med narodom slovenskih besed, nam lepo priča ta-le zgodbica:

Ko je služboval še na Koprivniku, vstopi nekoč v hišo nekega čevljarja, ki je stanoval na samoti, visoko v gorah. Mislil si je: tu izvem kaka nova imena za posamezno čevljarsko orodje. Čevljar mu je odgovarjal vprašanje za vprašanjem. Ko mu je Vodnik pojasnjeval, da temu ali onemu orodju v drugih krajih drugače pravijo, ga je čevljar zavrnil: »Ti si gotovo kak gosposki čevljar!« Vodnika taka hudomušna naključja niso ostrašila. Vztrajno je nadaljeval svoje delo in prešel še take ovire.

Goriški Slovenci

Ker kot del slovenskega naroda ne moremo biti brez zanimanja za dogajanja v drugih delih Slovenije, je prav, da vržemo bežen pogled tudi na naše brate ob Adriji, ki jim je usoda namenila precej slično življenje kot nam na Koroškem.

Če bi pregledovali zgodovino naših goriških bratov, bi v njej našli mnogo skupnosti z nami ali pa vsaj mnogo sličnega v njihovem razvoju. Toda razen zgodovine o naselitvi Slovencev na Goriškem nas še posebno zanima njih kulturni in socialni razvoj. Vemo, da so bili pradedje sedanjih Goričanov fevdalni kmetje, na drugi strani pa nam je znano, da so nekateri dosegli zelo visoka mesta v javnem življenju, čeravno v potujčeni obleki. Ali nista bila Benečena Gradenigo in Mocenigo slovenska Gradnik in Močnik? Vemo, da so se goriški kmetje v začetku 18. stoletja uprli gosposki v znanem tolminskem puntu, ki je prinesel strašno smrt njegovemu voditelju Janezu Gradniku. Raztelesili so ga v Gorici in štiri kose trupla razstavili na vrata med Kornom in sedanjim Katerinijevim trgom. Leta 1563 je grof Giorgio della Torre povabil v Gorico Primoža Trubarja, luteranca, ki je petnajst dni pridigal v slovenščini, italijanščini in nemščini. Po letu 1848, ki je leto revolucije narodov, se je tudi goriškim Slovencem začela obetati boljša bodočnost. Razen malih izjem so postali vsi kmetje svobodni. Borili so se na vse mogoče načine, dokler ni Avstrija leta 1867. objavila temeljni državni zakon, ki je priznal enake pravice vsem narodom cesarstva. Goriški Slovenci so takoj pričeli ustanavljati čitalnice, izobraževalna društva, ljudske šole in povsod zahtevali pravice in splošno enakopravnost.

Ob izbruhu prve svetovne vojne so imeli goriški Slovenci povsod svoje šole, razen v par obmejnih krajih, kjer so zadeli ob ovire italijanskega šovinizma. V Gorici sami so imeli Slovenci gimnazijo in učiteljišče, kmetijsko šolo, trgovsko obrtno zadrugo, slovensko sirotišče, šolski dom in Mali dom; Narodno tiskarno in knjigarno in Katoliško knjigarno in tiskarno. V semenišču so poučevali tudi v slovenščini. Politične stranke so se svobodno prerekale za stvari, ki se nam danes ne zdijo ravno važne. Toda človeka gane, ko se spomni na one malenkostne razprtije in razume, da so bile tekma v sijajnem poletu k napredku. Tisti slovenski voditelji so nam danes vsi dragi. Vsi so vneto ljubili domovino in narod in nam pustili bogato dediščino in lepe, svetle nauke.

Kako visoko razvojno stopnjo bi mogli doseči goriški Slovenci, če ne bi bilo prve svetovne vojne! Ta jim je prinesla usodno zlo: fašizem, ki je zatrl vse politično, gospodarsko in prosvetno življenje. Prva leta so pod Italijo še nekako dihali. Imeli so svoje narodne poslance, goriško uredništvo »Edinosti«, tednik »Goriško stražo«. Družbi »Goriška Matica« in »Mohorjeva družba« sta izdajali letni koledar s štirimi drugimi knjigami. Fašizem pa je z vsem tem pometel, zato so se tudi goriški Slovenci prvi dvignili proti njemu.

Danes je Goriška presekana v dva dela. Glavni del je priključen Jugoslaviji, manjši del z Gorico k Italiji. Goriški Slovenci v Italiji so povezani z usodo manjšine, ki ji je glavni smoter ohraniti se in razviti kulturno in po možnosti tudi politično, a doseči enakopravnost z italijanskimi državljani. Do danes so ohranili svoje srednje in osnovne šole in upajo, da jih bodo dobili tudi v Benečiji in Kanalski dolini.

Koroški Slovenci, ki si lahko predstavljamo težave, v katerih so živeli in še žive, želimo, da bi se jim izpolnile stoletne želje in bi končno mogli zaživeti človeka in naroda vredno življenje.

MINISTRSKI PREDSEDNIK

Attlee 65 let star

Clementa Richarda Attlee-ja, ki je v nedeljo praznoval svoj 65. rojstni dan, je neki konzervativni pisatelj imenoval za »moža nasprotij«. V resnici kaže Attlee, ki je že 25 let socialistični poslanec, od leta 1935 šef delavske stranke in od poletja 1945 angleški ministrski predsednik, v vsej svoji prožni osebnosti mnogo nasprotij.

Kakor mnogo drugih vodilnih osebnosti angleške delavske stranke, je tudi Attlee veren socialist. Ko je ob začetku tega stoletja prostovoljno deloval pri socialnem skrbstvu v vzhodnem predelu Londona, je spoznal vso nezdružljivost kapitalističnega sistema s Kristusovim naukom. Od tega časa ni več dvomil, kakor se je pozneje izrazil, da je delavska stranka, pa čeprav ima mnogo nedostatkov, edino praktično orodje za uresničenje novega družabnega reda.

Prva leta po vojni so prinesla razvoj angleškega socializma. Leta 1924, v prvem delavskem kabinetu je poslanec Attlee postal državni podtajnik v vojnem ministrstvu in pozneje od leta 1929 do 1931 minister brez listnice.

Važnejše za življensko zgodovino tega zmernega, skromnega in vendar žilavega značaja, je bilo leto 1935, ki je Attlee-ja povzdignilo za voditelja svoje stranke in s tem za vodjo opozicije. In Attlee je dosegel nekaj, s čimer se nihče drugi ne more pohvaliti: postal je zaupnik angleškega delavskega pokreta.

Prezgodaj je še, da bi objektivno presojali uradno delovanje Attlee-ja na čelu prvega socialističnega kabineta, ki sloni na absolutni večini v kabinetu, pač pa lahko poudarimo njegov čisti značaj, njegovo upravno spretnost, njegovo mirno gotovost v kabinetu kakor tudi v parlamentu. To so vrednote, ki veljajo danes za vladnega šefa Velike Britanije.

Anton Koder:

Kmetski triumvirat

Zgodovinska povest

5.

»Kaj hočete, da storimo, oče, če so okoliščine res tako žalostne, kakor trdite?« seže sin slepcu v besedo.

»Vaše razmere potrebujejo dvojnih lastnosti: Prvič odločnosti in nujnosti, drugič krepkega vodstva, ki se mu klanjajo brezobzirno in točno vsi drugi. Zaradi tega poizkusite, da se ravnate po omenjenem načrtu, ali pa pozabite vse dosedanje pogovore.«

Z odločnostjo govori starec te besede, nato pa urno vstane in hoče oditi.

Sin pa ga prime pod roko, ga posadi zopet na sedež in mu šepne v uho:

»Oče, jaz cenim vaše besede. Toda sami veste, da še nimam odločilne besede v zboru. Vendar, če me ne varajo vse okoliščine, bo prišel čas, ko se bo glasilo od ust do ust: Ilija Gregorič, prvi in edini kmetski vojvoda! Ne zamerite mi zadnje besede.«

S ponosom je govoril Ilija Gregorič poslednji stavek. Lepe črne oči so mu zaplamtele. Kakor v nemirnih sanjah so se mu stisnile pesti. Planil je kvišku in se kot slavni vojvoda po svoji vojski ozrlo po vaseh in kočah, raztresenih po goricah in dolinah. Nekaj časa je molče stonel, potem pa je znova dejal:

»Oče, ko bi se združile vse solze, prejokane po teh kočah, bi nastalo morje, ki bi že davno potopilo naše trinoge. In naša sveta stvar naj ne bi slavila zmage? Tisoč in tisoč pesti naj bi še naprej občutilo krvave žulje, nad katerimi se radujejo naši zatiralci? — Ne, oče, nikdar več! Vaš pogled mi pravi, da je očetu zadana krivica tudi sinova sramota.«

Ginljive so bile zadnje besede. Molče je objel slepca in ga poljubil. Starec pa je občutil na svojem licu vročo sinovo solzo.

Tretjo noč po razgovoru med Ilijo in slepim očetom se v kleti njune hiše sestanejo kmetski voditelji. Močne hrastove duri so zapahnjene od znotraj s težkim zapahom. Odprejo jih le, kadar prinese črnolasa Ilijeva hči Jela jedi in pijače ali črnilo ali papir.

Oljnata svetilka nad mizo le za silo razsvetljuje omizje. Ob stenah pa je skoraj popolna tema. Okrog mize sedé na sodih kmetje: Gubec med mladim rumenolasim Guzetičem in suhim Pasancem, njemu nasproti hišni gospodar Ilija, nekoliko vstran pri zidu pa slepi oče Marko.

Ko je Ilija že drugič napolnil vinski vrč in ga postavil pred Gubca, dé slovesno:

»Iz srca vas pozdravljam pod mojo streho ter upam, da bodo današnji posveti rodili obilen sad. Posebno ti, prijatelj Gubec, si nam dvakrat dobrodošel: in sicer kot najstarejši ter najvplivnejši med nami. Zato te nazivljem za našega starešino.« Ostali so glasno pritrdili. Gubec pa je dvignil vrč in počaščen veselo vzkliknil:

»Naznanjam, da rad sprejmem zaupano mi mesto s prisrčno željo, da blagoslovi Bog naše skrivno delo. Kraj in čas našega zborovanja nam jasno kaže, da hodimo v temi, dočim sije našim gospodom jasno sonce. Mi iščemo v podzemeljskih votlinah pravice, ki se tepta pri belem dnevu. Toda krivica je prikipela do vrha. Prišel je čas, da si s kmetsko roko sami pišemo pravice in postavo!

Oče Marko, vam je najbolje znan čas izza uporov naših ubogih prednikov. Predno nadaljujemo zborovanje, nam vsaj površno opišite one viharne čase, njih vzrok in posledice, ter nas še bolj navdušite za našo sveto stvar!«

Slepec se zgane. Primakne se bližje in počasi spregovori:

»Nesrečni so bili oni časi za naše prednike. Preveč so zaupali znamenju na nebu in svoji preslabi moči. Zato čutimo mi toliko bridkejše posledice.«

»Kakšno znamenje je bilo to,« vpraša Guzetič in postavi pred govornika poln vrč.

»Drugačno kot je bilo pred meseci naše,« nadaljuje slepec, »zato upam, da nam bo naše prineslo večjo srečo. Leta 1515. so se prikazala tri sonca v treh mavricah in so svetila vsak večer na drugem mestu, prav za prav nad drugim gradom neusmiljenih plemičev. Naposled pa so se spremenila v tri velikanske šibe, ki so bile obrnjene na sever, vzhod in jug. Meseca aprila istega leta je vzplamtel na treh krajih punt. V Kočevju, v okraju najbogatejših plemenitašev, je divjal najtrši boj. Kmetje so ubili zatiralca Thuna in njegovega oskrbnika Jurija Stržena. Tudi štajerski Slovenci ob Savinji so se uprli. Celo na Gorenjskem je zbral kmet Klander več tisoč mož. Tudi graščak Glanhofer se je pridružil upornim kmetom ter jih oskrboval z orožjem in strelivom. Istočasno so puntarji poslali cesarju Maksu poslance, zatrjujoč svojo zvestobo in s pritožbo zoper nasilstvo plemenitašev, ki je postalo neznosno. Pritožba pa je bila brez uspeha. Cesar je bil preslab in prezaupljiv do svojih plemičev, da bi krivico preiskoval. Upor se je nadaljeval. Maja so dobili kmetje v oblast Mehovo pri Novem mestu, umorili grofa Mindorfa, njegovega brata in z njim vred še petnajst drugih plemenitašev. Le graščakinja in dve hčerki sta se rešili. Isto usodo so doživeli gradovi na Raki, v Mokronogu, v Polhovem Gradcu in drugod.«

Navzoči so se ob pripovedovanju navdušili. Le starčkovo lice je bilo neizpremenljivo otožno. Resnega obraza nadaljuje:

»Čemu vam pripovedujem že znane in najbolj žalostne dogodke iz zgodovine našega trpljenja? — Zato da ne bomo preveč zaupali usodi in znamenjem, ki obetajo zbeganim glavam srečo brez zagotovila. — Pri Brežicah je napadel Žiga Ditrichstein z jezdeci in nekaj topovi uporne kmete, ki so se, čeprav slabo oboroženi, junaško borili do zadnjega trenutka. Več kot polovica jih je padlo pod mečem, nekaj pod rabljem in le majhen del je zbežal na tuje. Takrat se je pričelo novo trpljenje, ki ga uživamo še danes, ki pa ga hočete z novo bratovsko krvjo premagati.«

Ko je Marko končal, je hotel zapustiti družbo, želeč jim srečo in slogo ter previdnost v nevarnem podjetju.

(Dalje prihodnjič.)

Umetnosti in učenosti nikdar nima človek dosti.

*

Kdor samega sebe spozna, zaklad velik ima.

Pisana poljana

Zorko Simčič:

GUMBI

Samo pomislite, kako bi bilo na svetu, če bi ne bilo gumbov.

So malenkosti, ki jih človek prezira, da, včasih celo preklinja, a živeti ne more brez njih. Tako je z gumbi...

Gumbi so različni po kakovosti in obliki, a eno lastnost imajo vsi in ta je, da jih ni, kadar bi jih potreboval. Je že tako. Sežeš v žep po robec — izvlečeš gumb. Vsi žepi telovnikov so jih polni. Odpreš posodo za sladkor — najdeš gumb. Iščeš star zdravniški recept — v ovojnici se bog ve koliko časa že dolgočasi gumb. Ali ni morda tako?

Drugače pa je, ko bi ga potreboval! Rad bi poznal človeka, ki bi ga v takem primeru takoj našel. Ni ga! Ne takega človeka, ne takega gumba! In če preobrneš vse stanovanje, ga ni! Kakor zakleto! Sicer pa to ve vsakdo iz lastne skušnje.

Hočem reči, da za gumb ni važno, ali je štirioglat, trioglat, ploščat ali polkroglast, z dvema luknjicama ali s štirimi, ne! Važno je predvsem, da ga ni, kadar bi moral biti.

Gumbe delimo v dve vrsti: v gumbe, ki pomagajo zapeti obleko, in v gumbe, ki pomagajo zapeti električnemu zvoncu.

Življenje brez prvih bi bilo nemogoče: v morali, literaturi ali kod drugod.

Kako bi na primer bilo, če bi ljudje nosili hlače v rokah! Mislim namreč, če ne bi bilo gumbov. In ko bi jih le za trenutek spustili...

Ti gumbi pa imajo žlahto, gumbiče pri ovratnikih. Oboji — prvi kakor drugi — so gonilni moment domačih dram, ki so tedensko na repertoarju, zlasti v nedeljo zjutraj. Znana slika: mož si oblači srajco in si pripenja ovratnik. (Ne vem, zakaj se moram smejati ob tej podobi, ko je prav za prav tragična.) Med vratolomnimi gibi, polglasnimi vzkliki, narodnimi pregovori in škripanjem z zobmi sfrči gumbič pod omaro ali pod posteljo ali kamor koli, vedno pa tja, kjer ga ni mogoče najti. Ko se mož skloni, da bi ga poiskal, mu odleti še gumb s hlač in jo ucvre za svojim sorodnikom.

Samo pomislite, koliko jutranjega tihožitja bi zginilo z gumbi iz naših domov! In koliko veselja, ko o Veliki noči najdeš pod omaro cele zbirke gumbov, ki se dolgočasijo. Ali pa: sijajna slika, kako si mož šiva gumb! Ha, ha! Tak prizor ima v vsaki komediji zajamčen uspeh. Ko neha šivati, ima vse prste preluknjane in srajco prišito na spodnje hlače.

Da, da! Gumb je važen faktor pri smešnicah, celo v dramah ga uporabljajo in zdi se mi, da se svoje važnosti zaveda...

Kaj bi brez gumbov ljudje, ki mečejo svetle gumbe v puščice ali nabiralcu za zimsko pomoč? Kaj bi se zgodilo? Cerkovnik ne bi imel lepe zbirke gumbov vseh barv, dob in slogov in odpadel bi mu lep postranski zaslužek pri prodajanju. Kaj mislite, da so cerkovniki le po naključju obenem tudi krojači?

Koliko jeze bi bilo manj pri komisijah, ki odpirajo nabiralnike in najdejo namesto denarja gumbe. Kako drugače naj bi neki darovalec gumba dosegel, da bi si sam predsednik komisije zaželel: »Tega človeka bi res rad spoznal...!« In umetniki, ki so jim tla prevroča, pa se podijo med nebom in zemljo po vrvci s fižolovkami v rokah, navadno kaj kmalu zapustijo svoj vzvišeni poklic in pristopijo h kakemu večjemu krojaškemu podjetju za solastnike z veliko zalogo uporabljivega materiala.

Kaj bi brez gumbov moj prijatelj Ščuka, priznan literat in soliden mož? Kadar se srečava na ulici, me nagovori in me ves čas drži za gumb, kakor bi se bal, da mu odfrčim. Toliko časa mi ga vrti, dokler mu slednjič ne ostane v roki. Ljudi, ki trpe za to boleznijo, je mnogo. V drugi vrsti so taki, ki delajo te poskuse pri sebi in to toliko časa, da imajo vse gumbe v hlačnici ali škatlici za vžigalice, tam pa, kjer bi moral biti gumb po svoji službeni dolžnosti, gleda v svet le nekaj prestrašenih kocin, ki čakajo novega naseljenca...

Koliko zabave bi zgubili z gumbi! V ljudski šoli sem le malokdaj prišel domov s popolno zbirko. Ne pravim, da je bilo to zabavno zame, niti najmanj, vsekakor pa za one, ki so mi jih porezali — navadno že po prvi uri.

Koliko gorja bi bilo brez gumbov! Ne bi se mogli pravilno odločevati v važnih zadevah, kakor se lahko sedaj, ko nam je treba samo prešteti gumbe: da, ne, da, ne, da! Torej: da! Če ti zadnji gumb manjka, je seveda »ne«! Najlepši dokaz, da je govorjenje o usodi budalost in da so vsega krivi le gumbi.

Potem pa zadeva z dimnikarji in belimi konji. Koliko sreče bi ušlo človeku, če se ne bi prijemal za gumbe. Obupno bi bilo brez njih, kajti prepričan sem, da se vsaj polovica vseh študiranih ljudi krepko prijemlje za gumbe. Kaj zato, če niso popolnoma prepričani o resničnih posledicah, med katerimi je najbolj gotova ta, da ti po dvajsetih srečanjih ostanejo vsi gumbi in hlače v rokah. Prav gotovo sreča, da imamo roke...

Potem so še gumbi, ki so bolj pritiskalnega značaja. Recimo pri zvoncih. Kakšen užitek ima človek, ko vtakne poleg gumba zobotrebec in odide! Zvonec besni. Nekateri so mnenja, da to kvari gospodinji živce, medtem ko drugi sodijo, da je treba tudi gospodinji sredi dolgočasnega dela nekoliko zabave. Drugače je seveda, če ti začne zvonec brneti opolnoči in stanuješ v šestem nadstropju, pa ne znaš odklopiti toka. Vsekakor zelo zanimivo za psihološko opazovanje!

Posebno poglavje so gumbi pri pokvarjenih avtomatih. Potisneš skozi špranjo dva kovanca in ti že prileti po žrelu milo za britje, film in trije kovanci v povračilo. Kdor je količkaj podjeten in ima vsaj nekoliko smisla za gospodarstvo, stalno podpira to tvrdko. Navadno taki ljudje že po enem tednu začnejo s trgovino v malem...

Toliko o gumbih! Človek mora nehote priznati, da je gumb skoraj živo bitje. Svetuje nam, zabava in jezi nas, prinaša nam srečo, prerokuje nam, skrbi za našo moralno plat, skrbi za telovadbo (iskanje pod omaro), nas varuje prevelikih izdatkov (nabiralniki!) — skratka: on je naš največji prijatelj in mislim, da ne bi bilo napačno, če bi imenovali po njem vsaj eno ulico.

Samo pomislite, kaj bi bilo na svetu, če bi ne bilo gumbov. Jamčim, da se svet v enem tednu podre...

Marija ziblje Jezusa

Narodna pesem je bogat zaklad naših mater in žena. Slovstvena zgodovina bo nekoč spregovorila tudi o njej in bo prištela slovensko mater med one, ki so napolnile slovenski jezik z večno Lepoto.

Pesmi, ki si jih poje preprost človek, ne razglabljajo težkih misli in ne rešujejo duhovnih zadreg. Te pesmi so skromne v svojih mislih in v napevu, kot so preproste one žene, katerih življenje spremlja ta pesem. In vendar se nam iz njih še po dolgih letih povračajo v spomin kitice in napevi, spominke Lepote, ki so se iz pesmi prelili in ohranili v naših srcih. Kdor bi hotel poiskati te preproste spominke in jih razumeti, ta naj po Frančiškovo zapusti domišljavi visoki svet. Z otroškim srcem naj se prepusti duhovnemu ozračju, v katerem se z življenjsko nujnostjo poraja pesem, spremljevalka trdih dni, v katero izžarevajo skromne duše svojo Lepoto. Tu bi našel ono umetniško resničnost, ki jo človek našega časa zastonj išče po labirintih prenasičenosti in narejenosti.

V tolminskih hribih smo. Droben domek, potisnjen v breg, se pogreza v večer. V izbi je mračno in v modrem odsvitu snega bi komaj razločil še mlado ženo, ki se je naslonila na peč, pa enakomerno z nogo poganja zibko. Tok — tok — tok — tok...

Vse je tiho, le zibka polglasno niha in zapleta misli sanjajoče mlade matere. Še včeraj so ji žarele oči v sanje, ko je ogledovala Marijo in majcenega Jezuščka na podobici v molitveniku. Zdaj je ona sama mala Marija s svojim detetom. V spomin se ji oglaša starodavni napev starih mater in bolj sebi kakor sanjajočemu otročičku baja preprosto zgodbico o Mariji in Jezuščku:

Tam stoji en hrib strman,
na vrhu je lepa ravan!
Tam stoji vsahnjen drev,
že sedem let ni zelenel.
Marija je prišla pod ta drev,
ta drev je hitro zelenel.
Tam stoji hladna senčica,
Marija ziblje Jezusa.
Zibca je srebrna; locanj je zlat,
notri se ziblje Jezus sam,
če je lih majhen, saj je pa svet!
Jezus je usmiljenega srca,
kar ga pros'mo, vse nam da!

Mladi ženi še skoraj otroška fantazija pričara ozelenelo drevce in zibko; nad Marijo in Jezuščkom se je razpel svetel venec svetosti in slave. Njene sanje so žive, saj je mali Jezus tudi v njeni zibki. Lepota iz svete zgodbice se prepleta z Lepoto lastnega doživetja in si išče izraza v starodavnem napevu.

Med najprisrčnejšimi in najbolj doživetimi narodnimi pesmimi so pesmi zazibalke (uspavanke). Ob njih lahko vsakdo nastežaj odpre svoje srce toploti, lepoti in ljubezni. In to Lepoto nam je stoletja ohranjal v naši besedi genij slovenske matere.

Riko Lavrin.

STARČKA

(Nadaljevanje in konec)

Starček se je nenadoma dvignil iz svojega naslanjača:

»Mamica, spomnil sem se, da mogoče še ni zajtrkoval...«

In mamica je zaprepaščena dvignila roke proti nebu:

»Zajtrkoval ni. — Ti moj Bog.«

Menil sem, da imata še vedno Morica v mislih in hitel odgovarjati, da ta dobri fant vsak dan najkasneje opoldne sede k jedilni mizi. — Toda ne — o meni sta govorila. — Videti bi morali ,kakšno šuštenje je nastalo, ko sem priznal, da sem še tešč.

»Pogrnita brž mizo, malčka plavokrila. Na sredo sobe jo potegnita in nedeljski prt in rožnato posodo. In ne smejta se toliko, prosim vaju... Podvizajta se raje.«

In kako sta se podvizala. Predno bi očenaš zmolil, je bil zajtrk na mizi.

»Nekaj malega, okusnega sem vam pripravila za zajtrk,« je dejala mamica in me peljala k mizi, »pustili vas bomo pa samega, ker mi smo že zjutraj jedli.«

Ti revčki stari. Pobaraj jih ob katerikoli uri hočeš, vedno so bili že zjutraj jedli.

Mali, okusni zajtrk naše mamice je obstojal iz nekaj požirkov mleka, dateljev in »brizganih krapov«, neke vrste izbornega domačega peciva. Z vsem tem bi ona in njeni kanarčki živeli najmanj teden dni. In zdaj naj jaz sam pospravim vso to zalogo. — In koliko razburjenja je bilo okrog moje mize. Plavo oblečena malčka sta šušljala in se suvala s komolci in tam spodaj, na dnu njune kletke sta se celo kanarčka obnašala kot bi hotela reči: »Oh, ta gospod nam bo vse pojedel...«

In res sem vse pojedel in povrh se še zavedel nisem kdaj; ogledoval sem okrog sebe po tej svetli, tihotni sobi, v kateri je velo nekaj kot vonj po starinskih rečeh. Najbolj sta me zanimali dve majhni postelji, od katerih kar nisem mogel odtegniti pogleda. Ti dve zibelkam podobni postelji sem si predstavljal zjutraj, ob zori, ko še tičita zagrnjeni za velikimi resastimi zastori. Ura udari tri. Ob tej uri se vsi stari ljudje prebude:

»Spiš, mamica?«

»Ne, dragi.«

»Kajne, da je Moric res dober dečko?«

»Oh, seveda, dober dečko je.«

Tako in slično sem si predstavljal njuno kramljanje, imajoč pred očmi ti dve starinski mali postelji, stoječi druga ob drugi...

Med tem časom je prišlo do prav dramatičnega prizora pred omaro na drugem koncu sobe. Treba je bilo priti prav do vrha in vzeti iz zadnjega predala vrč z v žganje vloženimi črešnjami, ki so že deset let čakale na Morica in tega so zdaj za mene hoteli odpreti. Kljub mamičnim prošnjam je stari vztrajal na tem, da pojde sam po te črešnje. Mamica se je tresla od strahu, ko je splezal na stol, hoteč priti še višje... Predstavljajte si ta prizor: starček trepeta in se izteguje, mamica za njim dvignjenih rok zadržuje sapo, malčka krčevito držita za stol in nad vsem tem rahel vonj po kutnah, ki je prihajal iz odprte omare in velikega kupa surovega platna. Res je bilo očarljivo.

Po velikih naporih se je končno posrečilo potegniti iz omare tisti slavni vrč in z njo staro, srebrno rezljano skodelo; Moriceva je bila, ko je bil še majhen. Prav do vrha sta mi jo napolnila s črešnjami. In ko jo je stari postavil predme, se mi je sklonil k ušesu in s sladkosrednim izrazom dejal:

»Srečni človek, ko boste to jedli... Moja žena jih je skuhala. Pokusili boste nekaj res dobrega.«

»Toda joj... Njegova žena jih je skuhala, pozabila pa jih je osladiti. Kaj hočete! Ko ostariš, postaneš razstresen. Kisle so bile vaše črešnje, uboga moja mamica. To me pa ni oviralo ,da jih ne bi pojedel prav do konca, ne da bi se le malo namrdnil.

Po končanem obedu sem vstal, da bi se poslovil od svojih gostiteljev. Oba bi me bila seveda še rada obdržala, da bi še kramljali o dobrem dečku, toda dan se je že nagibal, mlin je bil daleč; treba je bilo oditi.

Stari je vstal istočasno kot jaz.

»Mamica, suknjič!... Spremil ga bom do trga.«

Mamica je bila na tihem nedvomno mnenja, da je že prehladno spremljati me do trga; vendar se ni izdala z ničemer. Samo pri oblačenju, ko mu je pomagala obleči rokave lepega svetlorjavega suknjiča z gumbi iz biserne matice, sem slišal prikupno, ljubo mamico, kako ljubeznivo mu je rekla:

»Pa saj se ne vrneš prepozno, kajne?«

In on ji je hudomušno - nejevoljno odvrnil:

»Ah, kaj! — Ne vem... Mogoče...«

Nato sta se pogledala in se nasmejala, malčka pa sta se pričela smejati, ker sta pač ona dva videla smejati se in v svojem kotu sta se tudi kanarčka po svoje hihitala. Med nami rečeno: mislim, da se je vonj po črešnjah in žganju vseh nekoliko prijel.

Nočilo se je, ko sva s starim očetom stopila iz hiše. Malo dekletce v plavem nama je od daleč sledilo, da bi ga potem spremilo domov. On je ni opazil in je bil ves ponosen, da koraka z menoj pod roko kot možak. Mamica pa je žareča od sreče s praga gledala za nama in ljubko odkimavala z glavo kot bi hotela reči: »Glej no, ti ubogi možiček, še si trden.«

(A. Daudet)

VALENTINU VODNIKU v spomin

Si pesmi pel in pisal dober tisk,
izdajal Pratiko, Ljubljancem prvi tednik,
postal patron si časnikarskih stisk —
pozdravljen, Vodnik, prvi naš kolednik!

KOROŠKA NARODNA:

O KRALJU Matjažu

Neki koroški kmet je vozil z Ogrskega vino na Koroško. Na svojem potu pride skozi veliko dobravo do pod visoke gore. Na gori zagleda kočico, ki je bila napol vzidana v zemljo, tako da se je komaj videla streha iz nje. Pred vrati opazi junaka, opasanega s sabljo.

Ko se mu voznik približa, junak takole izpregovori: »Ti si, prijatelj, iz naše gornje strani. Povej mi, ali še lazijo mravlje na téle vrhe: Sv. Krištofa, Šent Magdalено in Šent Urha?« — »Lazijo še sedaj, toda redkeje ko nekdaj,« odvrne voznik. Junak nadaljuje: »Reci doma: kadar vera toliko oslabi, da ne bo nihče več prihajal na one tri gore, tedaj hočem vstati in priti s svojo črno vojsko.« — »Kdo pa si ti?« ga povpraša voznik iznenaden. »Kralj Matjaž sem! Stopi bliže in pojdi z menoj v to kočo, da se prepričaš na svoje oči o tem!«

Voznik vstopi, a kralj Matjaž mu veli: »Postavi se za moje ledje in poglej prek desnega ramena skoz tole okno!« Kmet to stori in zagleda ravno polje, široko in dolgo. Po vsem polju prek in prek pa stoje sami oboroženi vojaki in njih konji. A vse je mirno in tiho. Nihče se ne zgane, kakor da spavajo konji in ljudje. »Evo ti črne vojske!« reče kralj začudenemu kmetu. »Poglej zopet skoz okno!« Korošec pogleda, kralj prime nalahno za sabljo in jo potegne malo iz nožnic. V tem trenutku oživi vsa vojska. Vojaki privzdignejo glave, konjiči pa zahrzajo in zatopotajo. »Vidiš,« reče kralj Matjaž, »temu ne bo dolgo in jaz vstanem ter potegnem sabljo iz nožnic. Tedaj bo zavel topel veter in vdihnil vsem ljudem eno misel. Moji vojaki poskačejo na konje in črna vojska bo stala v bran za domovino in sveto vero. Tedaj bo prijelo vse za orožje, kar nosi moško glavo. Nastane pa takrat taka nuja, da se človek še preobleči ne bo utegnil, temveč vsak pojde na vojsko v opravi, ki jo bo baš na sebi imel. Zbralo se bo toliko pravovernega ljudstva, da boj ne bo trajal niti toliko časa, da bi mogel pojesti človek tri hlebe kruha. Ako pa pade komu tretji hleb iz rok, mu bo dejal sosed: ‚Pusti ga, brate, naj leži! Po boju bo dovolj hleba in vsega.' Tako naglo bodo premagali sovražnika svete vere.«

Zapisal Mat. Potočnik

Kaj pripovedujejo zgodovinske letnice

Ko stopamo v novo leto, nam misli nehoté uhajajo nazaj v čase, od katerih je preteklo že petdeset, sto, dvesto ali še več let in so se zgodili pomembni dogodki, ki so bili važni za razvoj človeštva, njegove kulture in gospodarstva,

Leta 1648. je stala Evropa po tridesetletni vojni na razpotju, ali začne z duhovno, kulturno in gospodarsko obnovo novo življenje ali pa v ruševinah zdrkne v še večje globine. Če primerjamo takratne in današnje čase, lahko rečemo, da se zgodovina res ponavlja.

Leta 1848. se je evropski človek spraševal, ali prinaša revolucija svobodo in napredek narodnemu, političnemu in stanovskemu življenju in delovanju ali ostane vse pri starem.

»ČRNA SMRT« IN DRUGO

Leto 1348. je zapisano s črnimi črkami v zgodovini. Anglija in Francija sta bili v stoletnem boju. V Nemčiji in Italiji so divjale meščanske vojne. Na vzhodu so Osmani (Turki) povečavali svoje napore in bojne pohode, da bi vdrli na Balkan in podjarmili Grke, Bolgare in Srbe ter uničili njihove države, kar se je v naslednjih desetletjih tudi res zgodilo.

Kot strašna šiba božja je razsajala nad vsem evropskim prebivalstvom kuga, ki so ji vzdeli priimek »črna smrt«. Širila se je hitro ob vseh trgovskih cestah in se razširila po vsej Evropi. Tudi slovensko zemljo je obiskala in neizprosno kosila staro in mlado. Kogar se je lotila, je bil v nekaj dneh mrtev. Ker so okuženi ljudje počrneli, zato so to morilko imenovali »črno smrt«. Pobrala je šestino prebivalstva. Nekateri ljudje so dali razuzdati, da bi še uživali, preden bi jih pobrala božja dekla. Drugi pa so trpinčili svoje telo, da bi zadostili kazni božji za svoje grehe. Bičali so se po cestah do krvi in se veselili, čimbolj jih je kdo bičal. Žene so uhajale možem, se zbirale v družbe in potovale kot sestre evangelijskega uboštva v daljni svet. Vsem tem strahotam se je pridružilo še preganjanje židov, ki jih je ljudstvo smatralo za povzročitelje vseh stisk in nadlog, zlasti »črne smrti«. Očitali so jim, da so s strupom povzročili »črno smrt«, da bi uničili kristjane in krščansko vero. Razen vseh teh tegob je vladala velika draginja, kateri se je pridružila še lakota.

Našo ožjo domovino je to leto zadela še druga nesreča. Podrl in podsul se je velik del Dobrača. Znastveniki trdijo, da je znašala količina posutega kamenja pečin in zemlje okrog 30 milijonov kubičnih metrov. Ta zemeljski udor je uničil 17 vasi, tri gradove, devet cerkvá, mnogo kmetij, hiš in ljudi. Ogromne udrtine so zajezile staro strugo Zile, da si je morala napraviti novo.

POSLEDICE TRIDESETLETNE VOJNE

Leta 1648. se je končala tridesetletna vojna, ki je zajela vso srednjo in velik del severne Evrope. Katoličani in protestanti so v tej dolgi vojni strašno krvaveli. Češka, Saška, Danska, Švedska in deloma Francija so bile glavna pozorišča bojev. V Nemčiji se je prebivalstvo skrčilo na šest milijonov. Nemčija je tedaj obsegala tudi Češko in Šlezijo ter avstrijske habsburške dežele. Gospodarstvo je silno trpelo. Najmanj tisoč nemških mest in mestec je bilo porušenih. Tuje najete čete so silno pustošile in rušile po deželi.

Velika želja po miru od leta 1640 dalje je vodila končno k pogajanjem, ki so bila zaključena 24. oktobra 1648 s takozvanim westfalskim mirom. Važnost tega miru je bila zlasti v tem, da so bile v mirovnih določbah cerkvene odredbe, ki so vzpostavile verski mir med katoličani in protestanti, tako da se ni v Nemčiji več uporabljalo zloglasno načelo: Kdor vlada, določa vero. Obe veroizpovedi sta postali enakopravni.

Skoraj 250 let je bila Nemčija zaradi teh bojev nesposobna za kako večjo vojaško akcijo. Veliki katoliški nemški zgodovinar je zapisal, da je bila tredesetletna vojna kazen za Nemce, ki so uničili in potujčili polabske Slovane.

Iz te zanimive dobe je zajel slovenski pisatelj dr. Ivan Tavčar svoj najboljši roman »Visoška kronika«, čigar dejanje se dogaja v Škofji Loki in Poljanski dolini.

Polagoma se je Evropa dvignila iz propada in ruševin ter se duhovno, gospodarsko in kulturno obnovila.

LETO REVOLUCIJ

Leto 1848. je bilo leto revolucij. Po vsej Evropi je vel nov duh. Narodi so zahtevali ustavne svoboščine, gospodarske in socialne preosnove. Doba absolutizma naj preneha. Skliče naj se državni zbor, v katerem naj državljani odločajo v vseh važnih kulturnih, gospodarskih in političnih zadevah. Državljanom naj se podele svoboščine: svoboda vesti, tiska, govora, zborovanja in združevanja. Uvedejo naj se gospodarske in socialne spremembe. Fevdalizem, podložništvo in tlaka morajo prenehati. Izvesti se mora kmečka odveza. Graščinska posestva se morajo razdeliti proti odškodnini oziroma odkupu med kmete, da postane kmečko ljudstvo gospodar zemlje. Povsod naj veljata svoboden nakup in prodaja lastnine. Večino teh pravic so tudi državljani dosegli.

Revolucionarno gibanje s temi upravičenimi zahtevami se je pričelo v Parizu, a izbruhnilo je tudi po nemških deželah, Italiji in mestih tedanje Avstrije. Metternich, nazvan »kočijaž Evrope«, ki je od Napoleonovih časov veljal za navplivnejšega in odločilnega državnika, je moral bežati, cesar Ferdinand se je moral umakniti na Tirolsko, nekaj višjih osebnosti je bilo umorjenih. Slovanski narodi so zahtevali svoje narodne pravice. Madžari in Italijani v Lombardiji ter Benečiji so se uprli. Ta upor so vojaški poveljniki komaj zatrli. Med njimi je bil najbolj znan sivolasi general Radecki, ki ga pozna celo slovenska pesem in je premagal Italijane pri Kustoci. Vsi narodi, razen večine Nemcev in Madžarov, so zahtevali federativno ureditev države, da bi mogli razviti svoje kulturne, gospodarske in narodne sile in ne bi hlapčevali enemu ali drugemu. Borba za tako ureditev je trajala več kot polstoletje. Leta 1867 pa je cesar izdal dualistično ustavo, po kateri je bila država razdeljena na dva dela: Avstrijo in Ogrsko. V prvi so odločali Nemci, v drugi pa Ogri, čeprav so drugi narodi tvorili večino. Razen tega so se izkazali Ogri za politično močnejše. Ta ustava je nosila smrtno klico za nekdanjo monarhijo, kar so mnogi pošteni državniki in zgodovinarji priznali.

NARODNO PREBUJENJE SLOVENCEV

Tudi za Slovence je bilo leto 1848. zelo važno. Na Dunaju so ustanovili zavedni narodnjaki »Slovensko politično društvo«, ki je sprejelo v svoj program zahtevo po združeni Sloveniji. Slovenci naj bi ne bili več ločeni in razdeljeni po kronovinah, temveč naj bi imeli skupno upravno enoto in naj bi se v njej kulturno, narodno in gospodarsko razvijali. Ta zahteva ni izginila od tedaj iz slovenskih src in iz programa strank v nekdanji Avstro-Ogrski. To idejo je rodila Napoleonova doba v Iliriji in jo je navdušeno opeval Prešeren v »Zdravljici«:

Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov slovenske matere!«

Tedaj so se začeli narodno prebujati tudi koroški Slovenci. Anton Martin Slomšek jih je vneto budil in jim vzgajal v semenišču zavedne duhovnike, ki so postali stebri slovenske Koroške. Slovenski časopisi in Mohorjeva družba, ki se je kmalu potem tudi ustanovila, so budili narodno zavest in širili krščansko omiko in gospodarsko ter politično izobrazbo ne le med koroškimi, ampak vsemi Slovenci.

KAJ NAM PRINAŠA NOVO LETO?

Kaj nam pravi zarja novega leta? Kulturne in gospodarske dobrine celih stoletij ležé v ruševinah. Strašna žaloigra minule vojne je zadala človeštvu težke rane na dušah in telesih. Toda kljub temu žalostnemu stanju nas navdaja upanje, da se bližamo lepšim in boljšim časom. Konec bo dobe, ki je obrnila svoj obraz v tuzemski svet in se zaničljivo obrnila od duhovnosti in onostranskega življenja; doba, v kateri je človek postavil samega sebe za Boga. Politika brez Boga je postala borba zveri. Kongresi, konference in načrti, pogodbe in dogovori so propadli, ker niso poznali ne pravice ne ljubezni. Umetnost, kultura, narod in družina — vse kliče po Bogu. Socialno in gospodarsko življenje išče iz temin nova pota v pravičnosti in ljubezni božje resnice, v osebni svobodi in medsebojni pomoči in stanovski povezanosti.

Če bomo pridno in vztrajno delali na vseh poljih, če bomo vršili svojo dolžnost, poznali svojega bližnjega v krščanski ljubezni ter delali za skupnost, nam bo novo leto prineslo več zadovoljstva in sreče.

Med nebom in zemljo

Letalstvo se je do danes tako razvilo, da letalci letijo skoraj popolnoma varno. Varnost je povečana tem bolj, ker ima pilot v primeru, da mu odpove motor, padalo.

PRVA PADALA

Misel o padalu se je rodila nekaj stoletij prej, preden se je dvignil prvi balon, napolnjen s toplim zrakom. Prvi je narisal padalo Leonardo da Vinci koncem 15. stoletja, prve praktične poizkuse, skok s padalom, je opisal Verancio v knjigi, objavljeni v Benetkah pod naslovom »Krilati ljudje«. Sam Verancio je skakal s padalom z neke strehe v Benetkah.

Današnje padalo sta izumila dva Franco-za in sicer Le Normane in Blanchard, ki sta živela koncem 18. stoletja. Blanchar se je leta 1784 rešil s pomočjo padala rešil iz nekega balona. To je bil prvi primer, da si je nekdo rešil življenje s pomočjo padala. Razvoj in izpopolnitev padala je delo sportnikov, učenjakov in spretnih akrobatov.

V našem času ima padalo poseben pomen. Uporablja se za odmetavanje raznega materijala in hrane na težko dostopne terene. Zgodilo se je, da so znanstvene odprave dobivale cele mesece hrano »z neba« s pomočjo padala.

Danes je polno rekordov v skokih s padalom. Razni športniki tekmujejo, kdo bo skočil iz višje višine in kdo se bo bolj približal zemlji ne da bi odprl letalo. Pri skokih iz velikih višin uporabljajo naprave za umetno dihanje.

Padobranec mora biti dober in vsestranski športnik. Baviti se mora z atletiko, zlasti pa se mora vaditi v skokih in plavanju in v drugih panogah športa. Mora biti zdrav in odporen. To je zelo važno, ker je izpostavljen močnim zračnim strujam in velikemu zračnemu pritisku.

KAKO VEŽBAJO PADALCI

Vežbanje pa se ne začne takoj s skoki. Začne se na zemlji. Za to služijo posebne gugalnice. Nato je treba skakati iz letala, ki je na zemlji in sicer iz višine 2 do 3 metre, brez padala. To je važno zlasti zaradi tega, ker padalec, ki skoči s padalom, udari ob zemljo s približno tako silo, kakor če skoči brez padala iz višine 2 do 3 metrov. Potem skačejo s posebnih stolpov in v vodo. To traja nekaj tednov. Šele po dobro opravljenem vežbanju padalec lahko začne skakati iz letala.

PRVA PREIZKUŠNJA

Kako izgleda prvi skok, vidimo iz opisa nekega padobranca. Takole pripoveduje:

»Nekega večera smo se po delu postrojili pred poveljnikom. Pri čitanju dnevnega povelja nam je poskočilo srce: jutri vstajanje ob štirih. To bo naš prvi skok iz letala. Vso noč nismo mogli spati. Ko smo se prevračali v posteljah, je nekdo vprašal: Kaj pa, če se padalo ne odpre? — Noč je počasi minila. Zjutraj smo hitro vstali in nekateri še jedli nismo od napetega pričakovanja. Ko smo prišli na letališče, so iz hangarjev vprav vlačili letala. Pregledal sem svoje padalo. Dobro je zvito. Učitelj ga je pregledal. Ne more se ničesar zgoditi, ker tu je še rezerva.

Motor letala je zabrnel in prvi padalci se vzpenjajo v letalske kabine. Prvo letalo se dvigne v zrak. Nekaj časa kroži nad letališčem, potem pa se motor ustavi. Še nekaj trenutkov in na letalskem krilu se pojavi majhna točka, ki se oddaljuje od letala in pada. Po globokem vzdihu so se naše ustnice nabrale v smeh: padalo se je odprlo in naš tovariš je počasi padal proti zemlji.

SEDAJ GRE ZARES

Nato sem prišel na vrsto jaz. Zdravnik mi je pogledal, kako mi utriplje srce. Utrip je v redu. Učitelj dá še nekaj navodil, letalo zdrsne po zemlji in že sem v zraku. Gledam višinomer: kazalec se počasi dviga. Kakor da se še nismo povzpeli v določeno višino. To pričakovanje me vznemirja. Višinomer kaže 300 m. Letalo se polagoma dviga. Sedaj smo 500 m visoko. Nekaj me v prsih tišči. Pilot zaustavlja motor. Misli mi bliskoma preletavajo glavo. V spomin si kličem zadnja učiteljeva navodila. Pilot daje z glavo znak. Srce se mi stisne. Krčevito grabim za pilotovo kabino. Vsak trenutek lahko dobim nalog, da moram odskočiti.

Naenkrat slišim tihi pilotov glas: Lahko. Potem korak naprej — v praznino. Nekaj me duši. Kakor da v sanjah slišim učiteljeve besede: »Ne sme se odpreti prekmalu ne prepozno. »Potegnem vrvico, oči so zaprte in skrivljeno telo pričakuje močnega udarca. Niti ni tako močan, kot sem mislil. Odprem oči. Padalo se je odprlo, vse v redu. Polagoma se bližam zemlji. Zopet normalno mislim. Kakor da slišim učiteljeve besede: Noge skupaj, veter v hrbet.

Še enajst, še deset, še pet metrov. Rahel udarec in že se valjam po zemlji. Toda hitro skočim na noge in stečem okrog padala, da ga »ugasnem«. Tovariši navdušeno skačejo okrog mene in odgovarjati bi moral na sto in sto vprašanj. Jaz imam pa samo en odgovor: Bilo je krasno!«

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

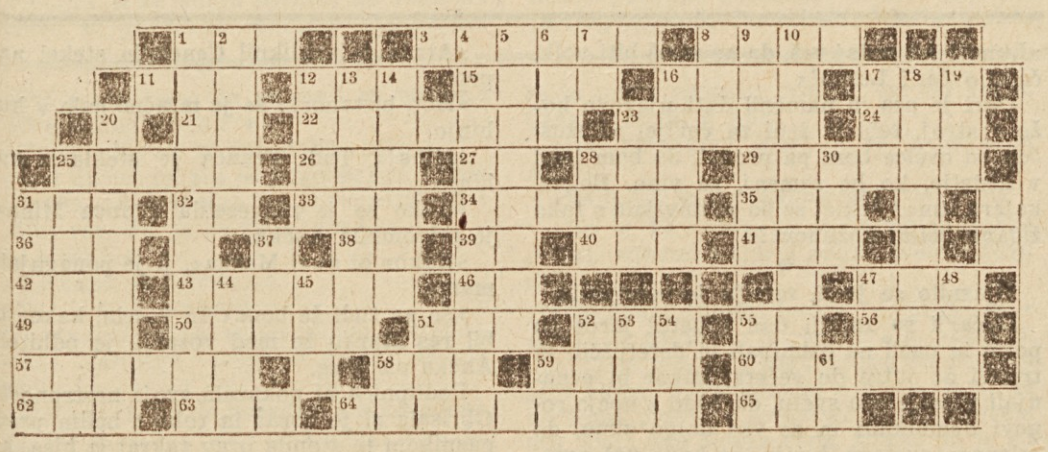

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 očka; 2 trpna oblika glagola opaziti; 8 vrsta koze, živeče v Južni Ameriki; 11 žensko ime; 12 skrajšano žensko ime; 15 cerkveni predstojnik; 16 del glave; 17 sedež čuta; 20 dva enaka soglasnika; 22 drug izraz za podaritev miloščine; 23 stran neba; 24 zunanji izraz žalosti ali bolečine; 25 rastlina; 26 kot pri 1 vodoravno; 27 et; 28 napeljava; 29 namen, cilj; 31 alkoholna pijača; 32 označka za kemično prvino; 33 vprašalnica; 34 postaja in železniško križišče na progi Postojna-Trst; 35 žabji glas; 36 dvojica; 38 osebni zaimek; 39 šestnajsta in četrta črka v abecedi; 40 plod; 41 reka, pritok Rena (prvi dve črki sta enaki); 42 mali zločinec; 43 moško krstno ime; 46 znano mu je, razume; 47 geometrijski izraz; 49 druga beseda za »pojdi«; 50 del avtomobila; 51 nasprotje od noči; 52 del krogovega oboda; 55 prvi dve črki v abecedi; 56 srbsko moško krstno ime; 57 vrsta hranila (romanjševalnica); 58 ptičja pot; 59 padavina; 60 znana moška oseba, živeča v pragozdu (po mnogo čitanem mladinskem romanu); 62 naplačilo; 63 vrsta vladarja; 64 mesto na Koroškem; 65 naplačilo.

Navpično: 1 slovenski pisatelj in jezikoslovec; 2 gorovje na Slovaškem, tudi znamka avtomobilov; 4 prejeti dediščino; 5 brez volje, brezbrižen (tujka); 6 velika svetloba; 7 kot pri 27 vodor.; 8 kralj živali; 9 žensko krstno ime; 10 dve reki v Jugoslaviji, tudi znamke cigaret; 12 posedujem; 13 za življenje potrebna snov; 14 gotski kralj; 16 mesto v Furlaniji; 17 del voza; 18 prebivalka naše dežele; 19 reka v Rusiji; 20 nemir, prevrat; 23 reka na Goriškem; 25 drevesni škodljivec; 28 nizek glas; 30 kot pri 33 vodor.; 31 Mauserjeva povest; 37 poslanec; 44 hranilo; 47 poseka, nerodovitno pobočje, neobdelan predel; 48 mongolski vladar; 51 kos, komad; 52 vrsta sporta; 53 družinski poglavar; 54 kratice za celovški sportni klub; 55 očka; 58 veznik, vzklik; 59 kazalni zaimek; 61 egiptovsko božanstvo.

Za naše gospodarje

Neuspeh gospodarske dobe

Življenje je tako medsebojno povezano, da moremo sedanjost mnogo boljše razumeti, če smo si na jasnem, katere so bile vodilne misli neposredne preteklosti.

V vsakem času in vsakem narodu najdemo istočasno ljudi, ki imajo različne nazore, toda vedno prevladuje eno ali drugo mišljenje. To prevladujoče naziranje določene dobe imenujemo duh časa.

Duh pretekle in polpretekle dobe

19. in deloma še 20. stoletje kaže nekaj značilnih skupnih potez. Znani profesor narodnega gospodarstva W. Sombart je označil to dobo kot gospodarsko dobo. Za to dobo je značilno, da postane gospodarstvo najvažnejša stvar, važnejša kot vera ali znanost ali umetnost. Tehnika in gospodarstvo obvladata vsa življenska področja in skoraj se zgodi, da drži za označeno dobo Marksova teorija, da sta gospodarstvo in njegov razvoj odločilna za vse življenje: da je gospodarstvo temelj in da je vse, kar imenujemo kultura, samo nadstavba, ki se ravna po izkopanih temeljih.

Pretirano vrednotenje gospodarstva je znak razpadanja kulture

V različnih dobah so v ospredju različna vprašanja. Sedaj verska (križarske vojne), sedaj politična (francoska revolucija), sedaj znanstvena in umetniška (renesanca) itd. Kadar pa prevzamejo vodilno vlogo gospodarska vprašanja, je to znak, da je določena kultura blizu razpada. Gospodarstvo je namreč samo sredstvo za zadovoljevanje po določeni kulturi omejenih in ovrednostnih potreb. Kadar postane sredstvo samo namen, kadar ljudje ne gospodarijo zato, da bi zadovoljili potrebe po hrani, obleki, stanovanju, po knjigah itd., marveč pretežno zato, da bodo prigospodarili kar največji zaslužek — brez ozira na to, kake duhovne dobrine pri tem uničijo, je pravi red postavljen na glavo. »Po rokah« pa ni mogoče dolgo hoditi. Zato sledi razpad, če se ljudje temeljito ne spremene in ne stavijo v ospredje drugih vprašanj, zlasti verskih, ki so vedno znak zdravega kulturnega razvoja.

V čem se kaže prevladovanje gospodarstva

V javnem življenju se uveljavijo samo ljudje, ki so primerno bogati. Denar postane res sveta vladar. Vse druge dobrine so manj vredne: znanje, umetnost, dobrota, pripadnost določeni družini, zlasti pa poštenost. Uspeh umetnika, zdravnika, odvetnika merijo ljudje po tem, »koliko denarja si je naredil«. Nekoč so ljudje obogateli, ker so uživali razne politične službe in z njimi zvezane predpravice (plemstvo). Danes je gospodarska pomembnost in debelina denarnice pogoj za dosego političnih služb. Kapital in visoki uradniški krogi ter ministrski stolčki so le prepogosto tesno povezani, čeprav nepoučena javnost teh vezi mnogokrat ne vidi.

Tudi spada med značilnosti te gospodarske dobe, da postane imetje oziroma neimetje odločilno za oblikovanje družbenih skupin. Razredni boj med posedujočimi je možen samo v gospodarski dobi, ko se zabrišejo vse verske, rodovne, politične in druge vezi ter postane osrednja točka vsega življenja trg z zakonom o ponudbi in povpraševanju.

Tudi v državi stopijo v ospredje gospodarski vidiki. Posamezni velekapitalisti ali njih zveze si zasužnijo politične voditelje, ki usmerjajo državno življenje tako, da kapitalisti ne utrpé nikake škode. Toda to še ni dovolj: tudi zunanjo politiko vpregajo v svojo službo in države morajo ščititi koristi posameznih kapitalistov oz. njih zvez v tujini, zlasti v kolonijah. Ker pride tako do tekmovanj, ni čudno, če so imele vojne zadnje dobe pretežno gospodarske vzroke. Še celo v veri se kaže ta kramarski duh. Mnogim je vera samo zavarovanje za primer, da Bog le obstoja in da duša le živi po smrti. Zato store le to, kar je neobhodno potrebno, da še ohranijo »pravico« do tega zavarovanja, zato pri vsaki molitvi računajo, koliko odpustkov je zvezano z njo.

Osrednja točka vsega življenja je trg

Gospodarjenje ne služi več kritju potreb, marveč meče vse proizvode na trg za neznanega odjemalca. Ker pa je več ponudnikov, zato pada kvaliteta izdelkov, ker je tako mogoče znižati ceno ter uničiti tekmeca. Podjetja izdajajo velikanske vsote za reklamo (n. pr. v Ameriki žvečilni gumi). Na trgu se vse ceni v denarju — ne samo stvari, ampak tudi človek in njegova delovna sila, da, celó človek sam (prostitucija!). Ker proizvodnja v masah niža proizvajalne stroške, zmaguje poenotenje proizvodov: v hrani, v pohištvu, v stavbah. Moda se sicer spreminja zelo hitro, toda domala vsi se ji prilagode in postanejo raje nezvesti sebi in svoji osebnosti ter raje stradajo, kot da ne bi bili »moderni«.

Posledice v družabnem življenju

Naravno je,da tolike spremembe niso ostale brez vpliva na družbeno življenje. Nekoč je bila družinska gospodarska enota, ki je zaposlovala moža, ženo in odrasle otroke, pa naj je bil očetov poklic kmet, obrtnik ali trgovec. Danes so tovarne odtrgale očeta od doma, tako da hodi domov skoraj samo še spat. Nezadostne plače silijo v tovarne žene in matere ter nedorasle otroke, kar pomeni, da postaja vzgoja nemogoča. Tovarna je razbila stare organizacije poklicnega dela, ki so zajele človeka kot človeka, ne samo kot izvrševalca določenega dela (bratovščine), ne da bi poskrbela za potreben nadomestek. Tudi nekdanja tesna povezanost župnijskega in občinskega občestva je popustila. Vsakdo hoče biti sam zase in mu ni mar za druge. Beg iz dežele v mesto in industrijska središča je tudi mnogo pripomogel k razbitju politične in cerkvene občine.

Več ugodja, pa manj zadovoljstva

Gospodarski vek je kljub močnemu porastu prebivalstva izredno pomnožil dobrine, ki so človeku na razpolago ter odvzel marsikatero težko delo.

Poraba železa je znašala v Nemčiji:

1834/35	5,8 kg na osebo
1891/95	100,2 kg na osebo
1931	276,5 kg na osebo

Poraba črnega premoga:

v začetku 19. stol.	15 kg na osebo
sredi 19. stol.	100 kg na osebo
pred 1. svet, vojno	2300 kg na osebo

Tkanin so porabili na celem svetu na leto:

v začetku 19 stol. 900 milijonov kg
1880/89 400 milijonov kg.
pred 1. svetov. vojno 8000 milijonov kg.

Bombaža so pridelali v letih:

1826/30	68.000 t
1880/89	2,000.000 t
1912/13	4,500.000 t

Leta 1927 je imel avto:

v Nemčiji vsak 170. človek
v Angliji vsak 43. človek
v Združenih državah vsak 5. človek

Profesor Lamb je izračunal, da se je storilnost človeškega dela dvignila od 4000 na 160.000 kalorij. Pšenična žetev je znašala 1866/70 50 milijonov ton, leta 1930 pa 130 milijonov ton itd.

(Podatke navaja W. Sombart v brošuri »Das ökonomische Zeitalter«, Berlin 1937 stran 9 — 11.)

Kljub neštetim kinodvoranam, nepretrganemu plesu, naraščanju porabe alkohola pred 2. svetovno vojno ljudje niso srečni, kar dokazujejo vedno pogostejši samomori.

Nazaj k pravilnemu ocenjevanju gospodarstva

Gospodarska doba človeka ni osrečila. Zato je treba zlagano večvrednost gospodarstva zopet odpraviti in odkazati gospodarstvu prostor, ki mu gre: gospodarstvo je sredstvo, ki omogoča kulturno življenje. Je sicer važno, ker omogoča življenje sploh, toda vedno ostane in mora ostati sredstvo. Jemo, da živimo, ne živimo pa zato, da bi jedli, so spoznali že stari Rimljani. Isto velja za gospodarstvo.

Mnogo znakov kaže, da izgublja gospodarstvo dan za dnem na svoji premoči. V ospredje stopajo zopet svetovnonazorna, verska vprašanja. Vse bolj naglašajo tudi državniki, kot predsednik Združenih držav Truman, predsednik angleške vlade Attlee, bivši predsednik Churchill, angleški minister Cripps in drugi, da je mogoče svet rešiti samo, če se vrne človeštvo k temeljem krščanske omike in poštenja.

Tudi v gospodarstvu samem se vedno bolj uveljavljajo negospodarski vidiki: ozir na slabše stoječe državljane na ogrožene panoge narodnega gospodarstva itd. Tudi mednarodna posojila in podpore po drugi svetovni vojni vse bolj in bolj dokazujejo, da ne odločajo pri podeljevanju vedno samo gospodarski razlogi.

Gospodarska doba je v zatonu

V nobeni prehodni dobi, tudi ne v naši, nimamo čistih oblik, marveč bolj ali manj pisane, često prav nasprotne pojave. Kljub temu je danes že dovolj očitno, da je gospodarska doba v zatonu in z njo vse, kar je z njo zraslo in kar na njej gradi (zlasti dialektični materializem in iz njega izvirajoči komunizem). Kljub temu, da nam je gospodarska doba v mnogočem olajšala življenje, zanjo ne bomo žalovali, ker morejo enake uspehe nuditi tudi druge dobe, ki pa ne bodo imele toliko senčnih strani, kot jih je imela gospodarska doba.

Nekaj o angleškem kmetijstvu

Anglijo si navadno predstavljamo kot industrijsko deželo z velikimi tovarnami, mnogimi rudniki, električnimi napravami, bogatimi trgovskimi mesti in mnogoštevilnimi pristanišči in skladišči in mislimo, da je kmetijstvo uboga pepelčica, za katero se nihče ne briga in revno životari. Toda zelo se motimo, če tako mislimo. Kmetijstvo je na Angleškem zelo lepo razvito in napredno urejeno, kar naj pojasnuje tale kratka razprava, ki bo gotovo zanimala naše bralce.

Na jugu in vzhodu Anglije se razprostirajo obširna rodovitna polja, na katerih uspevajo žitarice: pšenica, ječmen, oves. Ržena polja ne igrajo bistvene vloge, uspeva pa tamkaj zelo dobro tudi krompir, sladkorna pesa in konoplja.

V zapadni Angliji se širijo deteljni travniki, ki dajejo tri do štiri leta deteljno seno, silosno krmo in se uporabljajo tudi za jesensko pašo. Poleg teh menjalnih se nahajajo tudi stalni travniki. V teh predelih redijo mnogo goveje živine — molznih krav in drugo goved za meso. Tudi ovčereja je tu udomačena.

Gorate pokrajine Srednje Angleške so poraščene s travniki in senožetmi. Zato gojijo tamkaj največ živine.

Izredno ugodne pogoje za živinorejo daje zmerno in oceansko podnebje. Uvedene pa so tam popolnoma druge pasme kakor pri nas. Kakšna pincgavska ali montafonska pasma je ondi neznana. Od začetka druge svetovne vojne polagajo posebno važnost na mlekarstvo. Povprečno dajejo krave na leto po 2700 l mleka. Pri boljšem krmljenju in negi dajejo celo 4000 l, da celo 6000 l mleka na leto. Take mlekarice redijo v posebnih oddelkih vsako zase in molzejo trikrat na dan. Splošno so krave 9 mesecev v letu na paši in le v najneugodnejšem času prebijejo v skednjem podobnih nizkih hlevih. Hlevi, kakor jih imado pri nas, so redki. Pozimi, ki je pa mila in ne traja dolgo, krmijo živino s krmili iz silosov, peso, zeljem, senom in slamo.

(Nadaljevanje na 8. strani)

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

30.

Pesem, kako so čakali pod Stolom medveda, pa je šla od hiše do hiše, iz vasi v vas. Po vseh prejah so jo tisto zimo peli. Najbolj razposajeno so jo znale zapeti Podlipnikova Ančka in Primoževi dve, Rozalka in Manica.

14. SNEG NALETUJE

Poleti je bilo po hišah in hlevih vse črno muh, v jeseni pa róji osá in sršenov na sadju.

»Mrzla zima se obeta.«

Za vse svete so bile gore v vrhovih gladko zapadle in namesto da bi sneg kopnel, je silil teden za tednom niže. Vsak dež je bil bolj mrzel; včasih se je komaj še tajal, včasih so pa bile kaplje že gosto pomešane s snežinkami. Tudi sam sneg se je časih usul in pobelil za kratek čas slamnate strehe v vaseh pod Pečmi. Tal se pa ni prijel.

Na Blatih niso več skakali in divjali nevprežni konji in žrebeta. Konjar Tomaž je odpasel, spravil bič, sezul škornjice in hodil v coklah po vasi.

Ovčarji že trikrat zavoljo vremena in mraza niso gnali tropov na pašo in jarci so ostali ves dan v ovčjakih. V četrto jih je pridržalo doma, dva dni pred svetim Klemenom je bilo, ko je sneg pobelil vse Peči in silil že v Reber.

Muhovčev ovčar Blaž Poklukar se je snega razveselil. Dogovoril se je bil s Podrobarjem, njegova sta bila podivjani mrkaček in ovčica, dogovoril se je bil, da bo ovčica njegova, če se mu posreči ustreliti oboje jagnjet; če pa odbije eno samo, bo dobil dve četrti mesa. Vesel je bil Poklukar snega: »Z jarci mi ni treba na Blata, ko jih voda zalija, in v novem snegu lahko tudi človek sledi in mu ni pretežko zalesti zverjadi, katero moti z drevja se obletajoči sneg.«

Odšel je s puško in Ravsom v Peči. Po gosti megli Zavrhom je ril in kmalu našel sled podivjanih Podrobarjevih jarcev. Pridržal je Ravsa: »Poskusim jih najprej zalesti. Moram jih dobiti, da bodo jedli otroci in žena za semenj meso.«

Kakor bi ga bil pes razumel, se je previdno pripogibal in plazil med grmovjem, da se je Poklukarju kar čudno zdelo.

Sled je držala v gosto, mlado smrekovo goščavo. Poklukar je pomišljal, ali bi ril skozi njo ali bi jo obšel in na drugi strani spet poiskal sled. V goščavi se je nekaj zgenilo. Poklukar je segel po puško. Takrat se je Ravs iztrgal in planil v goščavo. Videl Poklukar ni nič; le nekaj skokov je slišal in pasje renčanje.

Obšel je smrečje in se začudil. Sneg na jasi je bil razhojen in ves okrvavljen in sredi jase je ležal s pregriznjenim vratom podivjani marogasti mrkaček, tisti, ki so mu poganjali rogovi. Pogledal je še naprej. Ob deblu smreke je moril Ravs židano belo podivjano ovčico. Kakor je bil vesel, da bobo jedli otroci in žena in on sam za semenj meso, ga je vendar ujezilo: »Ti lump ti!«

Strel se je razlegel Zavrhom in Ravs, podivjani Poklukarjev ovčarski pes, je poskočil, se potočil po bregu in mrtev obležal za grmom.

Še mrtvemu je Poklukar požugal: »Lump! Ali sedaj veš, da ne smeš biti volk, če si ovčar? Lump!«

Odrl je psa in namenil dati njegovo kožo v stroj, sebi in ženi za čevlje: »Kožušček od ovčice bom pa prodal, da bom imel v nedeljo, ko bo semenj, za vino. Bogve, katera izmed deklet se bo postavljala s tako židano belim kožuhom?«

*

Ujasnilo se je in zemlja je pomrznila.

Ovčarji so zadnji dan spustili jarce po polju in pasli na oziminah in deteljiščih in trobili od jutra do večera, kakor bi oznanjali vesoljnemu svetu, da bodo z nočjo rogovi obmolknili in se vso dolgo zimo, do zelenega svetega Jurija, ne bodo več oglasili. V Pečeh jim je nagajivo odgovarjal kozar Peter Koraček.

Na Rodinah in v Krnicah je dišalo po pogači in štrukljih. Marko je naročil Rozalki, naj ne skopari s strdjo, da bodo štruklji res sladki; saj je pridelal strdi velik lonec, čeprav je svoje štiri panjove samo izpodrezal in nobenega podrl in nobene čebele zažvepljal, kakor je učil Kuharjev Tonej: »Naj spijejo stare delavke še tistih par kapljic medu. Saj ga nisi nanosil ti; same so ga. In pa gospodarno ni. S preužitkaricami pomoré tudi mladice in nič ne pomislijo, da je spomladi vsaka čebelica vredna krajcar.«

Podlipnica in Ančka sta vsadili že drugo peko štrukljev in pogače. Pomagala jima je Brkovčeva Franca in Cenek je delal vsem trem napotje in se ni dal odgnati.

»Pssst! Tiho!« Cenek je dvignil roko in vsi so posluhnili, mama, Ančka in Franca. V stagnah so pokali biči, peketali konji in po zamrzli poti drdrali parizarji. Veselje je zasijalo z obrazov.

»Ata!« je vzkliknil Cenek in stekel naproti.

»Hot, bistahor!« se je mračno čulo v kuhinjo.

»Miha!« Tudi Franca je stekla iz kuhinje.

»Kako se je razveselila Franca Miha«, je pripomnila Ančka.

»Kakor bi se ti Marka«, ji je ponagajala mama.

»Se ga tudi še bom.« In vesela, kakor bi bil res Marko že med vozarji, je odhitela Ančka na prag.

Podlipnica ni pokazala svoje nestrpnosti. Obrisala si je obraz in roke z belim predpasnikom in stopila prav takrat iz hiše, ko je zavil Cena s svojim parizarjem skozi leso na dvor. Gospodar ni sedel v sedlu. Z voza je vodil oba para; levega zadnjega konja pa je jezdaril Cenek: »Hi, hot!«

Podlipnica in Ančka sta pozdravljali izpred duri. Franca se pa ni mogla premagati, ko je poskočil Miha s sedla. Stekla je k njemu, mu stisnila roko in kar ni mogla od njega in ga je motila, da je Miha že zaskrbelo, če ne bo Cena zavpil nad njim, ker ne izprega konj.

Podlipnik pa je bil dobre volje in jih ni hotel videti. Vrgel je vajete Jožu in se pogovarjal s Cenekom:

»No, Cenek! Si dobro gospodaril doma?« se je šalil.

»Dobro, ata!«

»O, ti.« Narahlo ga je udaril. »Pa je tudi mama kaj s palico gospodarila po tvojih hlačah?«

»Samo enkrat.«

»Sem vedel.«

Cenek pa je hitro zasukal pogovor: »Ata! Kje ste pa kupili tegale fuksa?«

Izpod domače lipe

ŠKOFIČE

Za novo leto nekaj razveseljivega. Peti hočemo začeti! Se smejite? Ta je pa kosmata! V Škofičah, ki so po svojem petju znane!? Oni, zbrani na mitnici iz francoskih časov hočejo poživiti »Männergesangsverein«.

V Škofičah imamo 2 pevski društvi. Biti mora še tretje. Se razume. Staro društvo te vrste je na vojnih posledicah umrlo, novo pa naj goji staro miselnost naprej. To se tudi razume. Vodja »domovini zvestih koroških Slovencev« jim je dal ta nalog in zato so prišli na misel: pojdimo pod okrilje vsem dobro znanega občinskega svétnika Jožefa Media, tako nam nihče ne more več kaj očitati. In imeli so uspeh. Poskusili so še nekaj drugega, toda tega za enkrat ne povemo. — Toda glej ga, tega Janeza Zgaga! Čeravno so vsi pevci imeli pred obrazom krinko »domovini zvestih«, so jih vendar njih rjavi, hripavi glasovi izdali. So pač preveč vpili nekdaj HH-H! H! — Kdor pa vidi njih nam vsem znane obraze, ta ve, da so zares domovini-Nemčiji — danes še ravno tako vdani, kakor so svojčas bili ves čas do konca.

Blagi spomini, ko so se pod državno zaščito mogli znesti nad Slovenci in njihovim imetjem. Tega ti naši prijatelji še danes ne morejo pozabiti. Leta 1945 so prerokovali: V 6 letih smo zopet »na konju«. Kakor vidimo, že deloma sedijo v sedlu in se nam ubogim zemljanom smejijo. Pustimo jim to veselje. S svojim ravnanjem pa vsej javnosti kažejo, da smo zreli brez varuha živeti. Zaenkrat hočejo nas ti »domovini zvesti« nemški Slovenci prevpiti, po doseženi pogodbi pa najbrž s kostjo in kožo snesti. Bog bo sodil, je rekel rajni Šorn. Nič zato!

Vrabci na strehah že čivkajo, kako neovirano pri nas vršijo naciji svoje delo! Oko pravice gleda, pa menda nič ne vidi. Ni čuda, da se upajo sedaj to v društvu »Sraka-Kraka« v obliki pesmi povedati. Z nožem in napetim petelinom vendar ne gre več dobro agitirati za »shavžvano« firmo. »Vom Ta-a-a-l bis an die Gle-e-etscherwand« to za začetek, vmes stokrat Heil, ob koncu pa Grüss Go-o-o-t. S tem hočejo ti Nemčiji zvesti Korošci nadaljevati delo Göbbelsa med nami. Nam mora biti to vse prav. Mi nimamo pravice in tudi ne maramo intervenirati.

Kot novico pa moramo povedati, da je še hitro, da bi ga novo leto ne zasačilo, Urbej Verhovnik z dvema avtoma prišel po svojo nevesto Mici Žlebnik. Se vidi, da sta že postala Vrbljana. Upamo pa, da bosta kot Gozdančan in Škofičanka zvesta ostala Bogu in narodu. V tem smislu: Obilo sreče!

KOSTANJE

V sredo zjutraj ob 2. uri je Vsemogočni poklical k sebi Rumaševega očeta g. Dragašnika Filipa, posestnika na Korenu pri Kostanjah.

Pokojni je že dolgo bolehal na raku na želodcu in je težko bolezen boguvdano prenašal. Pokopali ga bomo v petek 9. januarja ob 10. uri dopoldne na farnem pokopališču na Kostanjah.

Pokojni je bil zaveden Slovenec in so ga nacisti radi tega z vso družino leta 1942 izselili v Nemčijo. Zapušča štiri nedorasle otroke.

Naj mu bo slovenska zemlja lahka in naj mu bo Vsemogočni bogat plačnik za vsa njegova dobra dela. in trpljenje, težko prizadeti družini pa naše iskreno sožalje!

STRMEC

Ne mislite, da smo že izumrli, ko se nismo še nikdar oglasili v »Kroniki«. Čeprav smo več kakor 1000 m visoko, dobimo redno »Kroniko«, ki jo z veseljem prebiramo.

Naša majhna vasica šteje samo sedem hiš in imamo tudi lepo cerkvico Device Marije, ki jo pridno obiskujemo zlasti v današnjih hudih časih. Vasica stoji na lepem kraju, tako da imamo lep razgled po vsej Ziljski in Rožni dolini. Cesta se vije v precej hude klance, tako da pride popotnik utrujen do vrha. Poplačan pa je trud, ko se ozreš na valovito polje, obširne gozdove, zelene holme, visoke gore, potoke in jezera ,vasice in mesta, a nad vsem tem kraljujemo mi z našo Materjo Marijo.

Vojna vihra tudi nam ni prizanesla. Toda veliko nam ni mogla škodovati, ker je naša nebeška Mati držala svojo roko nad revnim gorskim ljudstvom. In tako teče naše življenje svojo pot naprej. Poroke so ponavadi, poleg tega pa imamo še kakšen zabaven večer, da poživimo naše življenje. H koncu želimo vsem bralkam in bralcem »Koroške kronike« srečno in blagoslovljeno novo leto.

ŽELEZNA KAPLA

Pred božičnim praznikom se je preselil v večnost najstarejši mož tukajšnje župnije Simon Markun. Bil je v 94. letu starosti. Do zadnjega je bil bistrega uma in spomina. Še zadnje leto je popravljal kot vedno marljiv čevljarski mojster obuvalo.

Značajnost, resničnost in vsestranska poštenost ga je spremljala po življenski poti. Moč za to življenje je črpal iz globokega verskega življenja. Vsako jutro se je dolgo pogovarjal v tihi molitvi z Bogom, rad je prihajal k božji službi, kot član apostolstva mož se je udeležil mesečno mize Gospodove. Ni se brigal, če so se drugi tržani posmehovali radi njegovega vzornega verskega življenja. Vedel je v svoji dolgi življenski izkušnji, da more le v Boga staviti vse svoje upanje, ne pa v omahljivega, umrljivega človeka. Ni se sramoval svojega materinega jezika. V svojem 88. letu življenja je bil tudi on z našimi prvimi izseljenci na nepozabni dan 14. aprila 1942 izseljen. Ko je prišel domov je bila prva pot v cerkev, da se je Bogu zahvalil za vrnitev.

Želel si je umreti s Kristusom v petek in biti pokopan v nedeljo. To tiho željo mu je Bog izpolnil. Ob veliki udeležbi je bilo njegovo telo položeno v blagoslovljeno zemljo. Cerkv. pevci so mu zapeli v slovo.

RUTE

Komaj so angelci odpeli: »Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji«, že je potrkala na Simanova vrata neizprosna smrt in pretrgala življensko nit ljubljeni Gretki. Komaj pet let je štela majhna, nikdar pozabljena Gretka in že je morala med nebeške krilatce, od koder bo sedaj v zboru angelčkov pela svoji neutolažiljivi materi, kakor jo je še v svoji zadnji uri življenja klicala.

DVOR PRI PLIBERKU

Na letošnji božič smo se v naši vasi pripravili prav na poseben način. Devet dni pred prazniki smo opravljali pobožnost potovanja Marijinega. Je to lepa verska navada, ki nas spominja tega, kako sta Marija in Jožef iskala prenočišča v Betlehemu. Ker drugod po Koroškem najbrže bolj malo veste, kako se opravlja ta lepi verski običaj, hočemo o njem poročati bolj natančno in ga boste mogli prihodnje leto vpeljati tudi drugod.

Vrši se ta pobožnost devet dni pred božičem. Začne se 16. decembra zvečer in se zaključi na sveti večer. Najbolj primerno je, da vodijo vso reč dekleta.

Najprej naj dekleta izvolijo izmed sebe dekle, ki naj bi vso reč vodila. Potem je treba vprašati pri vsaki hiši na vasi, ali bi hoteli sprejeti Marijo na prenočišče. Dekleta se nato zberejo na posebnem sestanku, na katerem najprej izmed prijavljenih hiš izžrebajo devet hiš, ki bodo tako srečne, da bodo Marijo res mogle sprejeti pod svojo streho. Te devetere izžrebane hiše pa je treba zopet izžrebati, da se določi, pri kateri hiši bo Marija prenočevala prvi večer, pri kateri drugi itd. Poleg tega je treba na tem sestanku izžrebati še dekle, ki naj bi vse večere nosila Marijo. Prav je da se izžreba še dve dekleti kot namestnici. Na tem sestanku se tudi dogovorijo, kako bodo poskrbele, da bo pobožnost čim lepše potekala in katero Marijino podobo ali kip bodo nosili. Ko je vse dogovorjeno in določeno, se 16. decembra zvečer ob najbolj primerni in dogovorjeni uri začne pobožnost.

Prvi večer odnesejo Marijo iz vaške cerkvice v prvo hišo. Kjer cerkvice ni, pa iz vaške kapelice ali iz kake družine, kjer pač je tisti Marijin kip ali podoba, ki naj bi ga nosili.

Pobožnost poteka takole:

Najprej, ko se ljudje zberejo in pride določena ura, naj pred Marijo zapojó pesem: Je angel Gospodov. Potem stopi dekle, ki Marijo nosi, pred Marijo in reče glasno in razločno besede: »Marija se je dvignila na dolgo pot v Betlehem, tam mora biti rojen Odrešenik sveta. Na poti jo je zalotila noč, iščimo za njo prenočišča!« Nato vzame Marijo v naročje, namestnici stopita k njej, na vsako stran ena in razvije se procesija. Spredaj nesó Marijin kip, za njim se uvrste verniki. Po možnosti naj ima vsak udeleženec lučko v roki.

Ko se začne razvijati procesija in med procesijo samo, naj pojejo sledeče pesmi:

1. Marijo smo vzeli, jo nesemo veseli,
   (po napevu: Je angel Gospodov)
   častili jo bomo ta prvi večer,
   (drugi, tretji... večer).
   Češčena si Marija...
   Je zgodnja Danica, je čista Devica,
   vsi angelski zbori ji slavo pojo.
   Češčena...
   Svet Jožef popot'val je skupaj z Marijo,
   o prosi svet Jožef v nebesih za nas.
   Češčena...
2. Nocoj je ena sveta noč,
   (po napevu: Saj lepše rožce ni na svet).
   Marija hodi mimo koč.
   Kdor ni doma, naj gre domov,
   Marija nese blagoslov.
3. Poslušajte vsi ljudje (glej: Svete pesmi, št. 79).

Če je med potjo še kaj časa, molijo rožni venec ali zapojejo še kake Marijine pesmi.

Ko pride Marija do hiše, kjer bo prenočila, dekle, ki nosi Marijo, potrka in takoj zapojó pesem: Kdo trka še. Vsak večer eno ali dve kitici. Prav je, če solist poje v hiši, drugi pa pred hišo. Po pesmi dekle še enkrat potrka, nakar se vrata odpró. Na prag stopi nekdo iz družine, ki Marijo sprejme. Najbolj primerno je, če jo sprejme gospodar ali gospodinja. Takoj, ko odpró vrata, reče dekle: »Ali sprejmeš, brat moj (sestra moja), sveto mater Jezusovo na prenočišče? Brezmadežna Devica mati je na težkem potovanju v hudem zimskem času in se pri tebi oglaša.« — Oseba, ki Marijo sprejme, reče: »Prav rad (rada) jo sprejmem in jo prosim, naj bi kdaj tudi ona mene in vse moje sprejela v svoj večni dom!« — Dekle odgovori: »Zato bodi brez skrbi, samo glej, da jo boste vsi častili ne samo nocoj in jutri, ampak vse življenje.«

Oseba na pragu sprejme Marijo in jo nese v hišo na pripravljeni prostor. Izberó naj večjo sobo in pripravijo prostor za Marijo. Medtem, ko nesejo Marijo v hišo, zapojejo pesmi:

O Marija, pridi k nam,
mi te hoč'mo noč in dan.
Ti si usmiljen'ga srca,
prosi za nas Boga.

Jo lepo sprejmimo, jo v hišo nesimo,
(po napevu: Je angel Gospodov)
da ona sprejela tja v večnost nas bo.
Češčena si Marija...

Ko je Marija postavljena na tron, zapojó pesem:

Vsi dol pokleknimo, jo lepo prosimo,
(Angel Gospodov)
da'b ona prosila v nebesih za nas.
Češčena si Marija...

Nato vsak večer odmolijo eno desetko prvih treh desetk veselega dela rožnega venca. Po rožnem vencu, molijo ali pojejo litanije Matere božje, potem zapojó še nekaj Marijinih pesmi in pobožnost je končana.

Prihodnji večer se ljudje zberejo ob določeni uri, zopet se začne pobožnost z pesmijo: Je angel Gospodov, takoj po pesmi, pa se eden od domačih poslovi od Marije. Stopi pred Marijo in govori takole:

»Oh, kako lepo in veselo je bilo pri nas, ko smo imeli Marijo Mater Jezusovo in tudi našo preljubeznivo Mater na preno-

(Nadaljevanje na 8. strani.)

»Pri morju sem ga zamenil za prama.«

»Ste veliko pridali?«

»Precej. Pa mi ni žal, dobro pelje.«

Pred durmi pa sta se pogovarjala mama in Ančka: »Še tretjega psa je pripeljal ata.«

»Saj res. Pa je še čisto mlad.«

»Letošnji.«

»Volkunu je podoben.«

»Saj je tudi kraševec.«

Po stagnah je pel veliki zvonec Podlipnikovega jarčjega tropa in manjši so mu drobili.

»Marko«, je hitela povedati Ančka mami.

Mama jo je pa spet podražila: »Pa se Brkovčevi čudiš, ki Miha od pomladi ni videla.«

»No, mama!« je zaprosila Ančka.

»Leso zapri, da ne zaidejo jarci pod konje.«

Prav takrat je ukazal Podlipnik Ceneku: »Ovčar žene trop. Leso zapri! Jarci ne smejo med konje.«

Cenek je poskočil in se takoj spet ustavil: »Saj jo je že Ančka.«

»A, tako. Pa ostani!« Podlipniku se je za trenutek pomračil obraz. Potem je ukazoval in pregledoval konje. K lesi se ni oziral, pa je vendar videl, kako sta si bila Marko in Ančka prijazna, ni poslušal, pa je le slišal, kako pri lesi dvoje mladih src v veselem smehu poskakuje: »Da ga ne more pozabiti, ovčarja.«

Miha je razkomatal zadnjega konja. Ančka je odprla leso in ovčar Marko je prignal svoj trop na sredo dvora in ga zaustavil. Pozdravil je gospodarja: »Bog vas primi!« odložil robevnico, torbo in kožuh.

»Bog daj srečo, Marko!« mu je odzdravil gospodar, ki je bil vesel rejenih jarcev. Marko pa se je pomešal nazaj med jarce in pričel snemati zvonce, kar od kraja. Cena je stopil k Anci.

»Naj pomagam, Marko,« se je ponudila Ančka.

Podlipnik je vprašujoče pogledal ženo.

»No le, če rada«, se je nasmejal Marko Ančki. »Snemi najprej veliki zvonec svoji ovci.«

»Ne znam odpreti locnja ;pomagaj mi.« Ančka je navihano pogledala ata, kakor bi mu hotela reči: »Le glej, da boš vedel, kako je z nama, z Markom in z mano, in ti ne bo treba praviti.« In nalašč je razkazovala atu, kako ima Marka rada. Marko pa je bil v zadregi.

Za locnjem je nosila Ančkina ovca hrastovo mladiko z gostim rdečkastorjavim listjem. Ančka si je zateknila vejico za modrc.

Oglasil se je Cenek: »Vidva sta dva, pa sta snela šele dva zvonca; jaz sem pa sam, pa sem jih že pet.«

Podlipnik je že odprl usta, da bi spregovoril, pa ga je Anca dregnila in mu pošepetala: »Tiho bodi in pusti jih pa z mano v kuhinjo pojdi.«

Molčé sta odšla.

Cena je postavil na mizo težko železno skrinjico, polno srebra, in potrkal po njej: »Anca! Kmetijo bi kupil s tem denarjem.«

»Res! Tako srečo si imel?« se je začudila Podlipnica.

Cena pa se je prepričal, ali sta sama, stopi k ženi, jo objel in poljubil. In ona ga je pobožala po razkuštranih laseh.

»Anca! Bom pa tiho zavoljo Marka in Ančke, če ti tako želiš.«

»Bolj pravo bo.«

Cena se je zamislil: »Morda mi je vprav ovčar Marko prinesel srečo k hiši kakor Jakob Labanu. Judje so me kanili ukaniti, sem pa jiz Jude. Hahaha!«

»Ne pozabi, da je Jakob z golo palico prišel k Labanu.«

»E, drug drugega sta ciganila. Prav dobro vem ,da se z Markom nikoli ne bi tako. Ne jaz ne on. Kaj pa je z Višnarjevim?«

»Ančka ga kratko in malo ne more videti.«

Na dvoru je trikrat zapel Markov rog.

»Zna, zna ovčarske navade in dobro je prepasel«, je pripomnil Cena.

»Nobeden ga ni posekal. Lahko se boš postavil v nedeljo z njim.«

»Saj se tudi bom, da bo Podrobar od nevoščljivosti zelen.«

V vežo so prizvonili, vsak s polnimi rokami zvoncev, Marko, Ančka in Cenek. Cenek je ostal zunaj, se igral in pozvanjal, Marko in Ančka pa sta prišla v kuhinjo. Z njima seveda tudi Volkun, ki ni pozabil pozdraviti gospodarja.

Marko se je ustopil na sredo kuhinje, postavil robevnico na tla in jo povesil. Volkun je sedel poleg njega. In je spregovoril Marko: »Hvala Bogu in sveti Neži! Za letos sem odtrobil in mislim, da boste zadovoljni z mano.«

»Lepo rejeno drobnico si prignal v ovčjak. Samo, za koliko jarcev si me opeharil, to mi po pravici povej«, ga je baral gospodar.

»Za nobenega.«

»Kaj?« se je razhudil Podlipnik. »Tako slabo si se branil zverine?«

»Opeharil za nobenega. Po dogovoru pa pride meni najmanj pet vaših jarcev; če pa štejemo med zapasene tudi tista dva Podrobarjeva, ki jih je Poklukar ustrelil, jih dobim šest.«

»Dobiš jih šest«, je odločil Podlipnik. »Jutri po maši pridi k obračunu in jih bova odbrala.«

Marko kar ni mogel verjeti, da bo res prezimoval osem jarcev. Spomnil se je sena, ki ga je v poznem poletju nanosil pod Srednji vrh takrat, ko je bil hud na Ančko. Za ta del je bilo prav, da sta si prišla navzkriž.

Podlipnik pa je ponagajal hčeri: »Ančka! Ti pa lahko Marku daš tisto vejico, ki jo imaš zataknjeno za ruto, da bo imel pripásene jarce s čim krmiti. Le kje si jo dobila?«

»Fant mi jo je dal namesto pušeljca, ker ni več rož.«

»Ni res«, se je oglasil Marko. »Sama si jo ovci vzela z locnja. Še rekel sem ti, da nikar. V ogenj vrzi tisto listje, da se ti ne bodo še drugi smejali.«

»Če ti praviš, naj jo vržem v ogenj, jo pa bom.« In jo je. Zacvrčalo je listje, se pokadilo in pognalo visok plamenček.

»Lej, lej, kako ga uboga«, jo je zbodel Cena.

»Ko je pa moj«, je rekla Ančka in pogledala očeta.

Podlipnik se je srepo ozrl po ovčarju, da je Marka zaskrbelo: »Kaj pa ti praviš, Marko, na to?«

Ančka se je vstopila za mamo in je vsa trepetala, kaj bo. Marko je molčal in gledal v tla.

»Fant! Kaj molčiš? Spregovori!«

Marko je priznal: »Rad jo imam, vašo Ančko, in si bom vse prizadejal, da bo moja žena in jaz njen mož, če se dvajset let čakava, in če me ubijete, ne morem drugače.«

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj o angleškem kmetijstvu

(Nadaljevanje s 6. strani.)

Veliko pažnjo posvečajo kmetijski strokovnjaki organizaciji in problemom umetne oploditve s tem, da v večji meri uporabljajo najboljše bike. Po tej novi metodi pride približno desetkrat več krav na enega bika, to je približno 800 do 900 krav, in ni nevarnosti za prenos nalezljivih bolezni. Ker je znano, kakšna škoda nastane letno vsled kužnih bolezni, se lahko preceni pomen te metode. Sedaj je že 18 postaj. V načrtu imajo 13 nadaljnjih postaj. Premagati je bilo treba veliko zaprek in težav. Vsaka postaja mora računati z začetnimi težkočami. Zbirati je treba skušnje, ker prestopek ni enostaven. To kažejo postaje v Readingu. Dočim se je leta 1943 od 1050 umetno oplojenih krav otelilo le 35%, je bil leta 1946 dosežen že popolen uspeh. Enako se je od 6708 krav otelilo 64% po prvi, 26% po drugi in tretji oploditvi, le 10% je ostalo jalovih. Leta 1947 je bilo od 180.000 v tamkajšnjem okolišu nahajajočih se krav 12000 umetno oplojenih. Čeprav se vsak živinorejec lahko svobodno odloči za stari ali novi način, se je večina poslužila novega, kar dokazuje, da so se kmetje prepričali o velikem uspehu novodobne oploditve. Potrebno je pri tem izšolano osobje. Biki so pod stalnim živinozdravniškim nadzorstvom.

Tudi sadjarstvo je zelo razvito. Sadno drevje gojijo večinoma v Srednji in Južni Angleški. Imajo vzorne sadovnjake, z nizkim in srednjim drevjem, ker je negovanje takega drevja in obiranje sadja mnogo lažje kot pri visokih drevesih. Sadno drevje škropijo povprečno šest do sedemkrat na leto, včasih še celo večkrat. Zelo ugodne uspehe dosežejo s škropljenjem pred cvetjem z novovrstnimi kemičnimi sredstvi, istotako pred obiranjem ali trganjem sadja, da ga obvarujejo prezgodnjega odpadanja. Posebno pazijo na pravilno rast krone s pravočasnim rezanjem, na gnojitev močnih, na gnojenje in prezračenje v koreninskem obsegu. Precejšen trud se bogato poplača, ker se prideluje boljše in obilnejše sadje.

Zelo številni in mnogo stranski so kmetijski raziskovalni zavodi, ki se pečajo z vsemi važnimi kmetijskimi vprašanji. Glavne centrale teh zavodov so v Oxfordu, Cambridge-ju in Bristolu. Poleg državnih so tudi samostojni zavodi, kakor tudi učne in vzorne kmetije. V Cambridge-ju iščejo nova sredstva in pota za borbo proti plevelu. Ta sredstva preizkušajo na posebnih zato določenih vrtovih in poljih in jih zboljšujejo in uporabljajo istočasno za pospeševanje rasti posameznih rastlin. Razen tega gojijo nove vrste žitaric, sladkorne pese, krompirja, graha in fižola za poskušnjo.

Delajo že tudi poizkuse za umetno sušenje sena s premogovo kurjavo, toda ti poizkusi so šele v razvoju. Neki zavod se peča z vprašanjem, kako pripravljati krmila v silosih. Ta zavod je tudi uvedel dodatek 1% sladkorne melase k nerazsekljani detelji. Zelo zanimive poizkuse so napravili tudi za povečanje mlečnosti pri kravah s hormonskimi praški. V posameznih slučajih se je posrečilo, da so popolnoma jalove krave dajale znatno količino mleka.

Anglija posveča posebno skrb šolstvu. Ima tri vrste kmetijskih šol: nižje kmetijske šole, višja kmetijska učiteljišča in visoko kmetijsko šolo. Uvesti hočejo nadaljevalne šole, ki bodo skrbele za kmetijski naraščaj po končani ljudski šoli.

Velika posestva, ki merijo 40 do 2400 ha, so večinoma last visokega plemstva, države ali veleindustrijalcev. Lastniki jih oddajajo v zakup zakupnikom kmetovalcem za dolgo vrsto let. Obdelovanje njiv in polj, košnja in žetev se vršijo s stroji, ki delo zelo olajšujejo. Pomanjkanje kmečkega delavstva zlasti po letu 1939 je zahtevalo uvedbo strojev.

Kmetovalci so organizirani v veliki kmečki zvezi, ki je strogo strokovna in nepolitična družba. Od 240.000 zakupnikov-kmetovalcev je 180.000, torej 75% prostovoljnih članov te zveze, ki razteza svoje delovanje po vsej Angliji in je razdeljena na grofije (counties) in okraje (districts). Posamezni volijo okrajne odbore, ti pa grofijska načelstva. Ti volivci določajo tudi glavni zbor za London, ki ima 34 strokovnih odborov. Zveza zakupnikov-kmetovalcev zastopa pri vladi koristi svojih članov v vseh važnih in odločilnih kmetijskih in gospodarskih zadevah, n. pr. določanje cen za najboljšim uspehom. Vsak član dobiva mesečno zvezni časopis in vsako leto letno poročilo, ima pravico posvetovanja v vseh gospodarskih zadevah in ugodnosti pri sklepanju zavarovalnih pogodb.

Kmetijski proizvodi so tudi pod nadzorstvom, dasi ni prisilne oddaje razen za krušna žita. Kar ne rabi kmetovalec v lastnem gospodarstvu, odda pristojnim gospodarskim organizacijam proti primerni ceni. Pri določanju cen je pa sam sodeloval po svoji zvezi. Zaradi tega ne godrnja, ker ljubi svojo zemljo in svojo domovino, za katero je pripravljen doprinašati žrtve.

DVOR PRI PLIBERKU

(Nadaljevanje s 7. strani.)

čišču. Saj je tam prava sreča, blagoslov božji, ljubi mir, ljubezen in potrpežljivost doma, kjer Marija z ljubim Jezusom in svetim Jožefom prebiva. Tudi nam se je zdelo vse drugače pri nas, ko smo imeli Marijo med seboj. Toda čas je potekel, sonce je zašlo, zvonovi so zapeli angelov pozdrav, nam pa naznanili, da se Marija poslavlja. Mudi se ji na dolgo pot v Betlehem, kjer se bo zasvetilo rojstvo Sinu večnega Očeta. O, naša predraga Mati Marija, kakor si bila tedaj popotnica in tujka v Betlehemu, glej, tako smo tudi mi popotniki in tujci na tem svetu. To nam je v veliko tolažbo v vseh naših stiskah, na poti v našo domovino. Zaupamo, da nam boš še naprej kot doslej stala na strani in nas vzorno vodila skozi dneve tega življenja ter nas srečno pripeljala v našo domovino — v nebesa.

Mila mati Marija! Kakor se ti danes poslavljaš od nas, tako bomo morda kmalu tudi mi jemali slovo za vselej in nastopili dolgo pot v večnost. Takrat se spomni, o Marija, da si na poti v Betlehem pri nas prenočevala. Pridi s svojim Sinom Jezusom, da ga bodo naše duše vredno prejele za popotnico in zastavo večnega življenja.

Pridi s svojim ženinom svetim Jožefom, ki te sedaj spremlja na poti v Betlehem, da nas bosta potolažila na smrtni uri in popeljala naše duše v srečno očetovo nebeško hišo, kjer bomo večno gledali Boga in Tvoje lepo obličje, o Marija!«

Takoj nato zapojó pesem:

O Marija, Mati ljuba,
o zakaj že greš od nas,
kako nas bo tvoja zguba
v srce pekla, ti ne veš.
Oh, ostani v naši sredi,
Mati, vsaj še kratek čas,
src otroških prošnje sliši,
ne odhajaj še od nas.
(Po napevu: O Marija, naša mati.)

Pri tej pesmi, stopi zopet dekle pred Marijo in reče: »Marija se je dvignila na dolgo pot...«, razvije se procesija in gre vse v tistem redu kakor zgoraj.

Kamor pride Marija prenočit na sveti večer, tam ostane do Svečnice, ko kip ali podobo Marijino prenesó slovesno nazaj v cerkev ali v vaško kapelico ali v kako hišo.

Pri pobožnosti ni treba, da je navzoč duhovnik.

*

Tako smo se s to lepo pobožnostjo letos v Dvoru pripravili na božič. Večer za večerom smo se v velikem številu udeleževali pobožnosti. Zlasti otrok je bilo veliko, ki so dan za dnem delali nove baklje in z vso skrbnostjo med drvmi iskali smolike, da je bila procesija res vsa v ognju.

Marija je počastila z svojim obiskom tele družine in po temle redu: Pernatova Mica, Šurnikovi, Trapova Liza, Božičevi, Uhelj, Pungratnik, Ferlin, Burjak in Srienčevi. Sedaj je Marija pri Srienčevih, na Svečnico popoldne jo bomo slovesno prenesli nazaj v cerkev. Prihodnje leto jo bomo zopet nosili in bodo zopet druge hiše deležne njenega obiska. Letos so jo povsod res lepo sprejeli, povsod so ji pripravili lepo okrašen tron v hiši. Vsi Dvorjani se Mariji zahvaljujemo za milosti, ki nam jih je v teh dneh potovanja po naši vasi naklanjala.

»Ali je vaš mali že imel ošpice?«

»Pst, pst, kadar koli sliši o kaki stvari, katere še ni imel, jo hoče imeti.«

*

Neka tvornica klavirjev je prejela tole naročilo:

»Prosim, pošljite eno struno za moj klavir. Preden jo odpošljete, jo uglasite na G, zakaj moj mož jo pač zna sam napeti, ne zna je pa uglasiti.«

»P.S. — Ta G je na desni strani klavirja.«

GORENJEC

fotomater, ljubitelj narave, posebno slovenskih Alp in Karavank, želi spoznati Slovenko od 30 do 40 let, ki bi ga spremljala po planinah.

Ponudbe na upravo lista pod »Ljubitelj narave«. Slika zaželena. 446

Splošni zdravnik

DR. HANS MALLE

sprejema stranke od ponedeljka do petka od 14. do 16. ure, tako privatne kot člane bolniške blagajne.

ORDINACIJA

Celovec, Kolodvorska ul. 35. (Bahnhofstrasse). 445

Komu je kaj znanega o Pungerčarju Francu, rojenemu na Gruči št. 6, občina Št. Jernej na Dolenjskem in njegovem bratrancu Pungerčar Romanu, rojenemu v Novem mestu. Oba sta baje že dalj časa na Koroškem.

Vsa tozadevna sporočila je poslati na: Franc Pungerčar Töschling 7, pošta Poreče — Pörtschach.

Odgovor na pimeno vabilo

Oseba, ki mi je pisala pismo od 1. — 5. XII. glede nekega sestanka v soboto 6., ali nedeljo 7. dec. ob 4 uri pop. — pod »Spoznanje v plavem, skoro 30« prosim, da mi pošlje polni naslov preko časopisa, pismeno ali osebno, nakar se bom ponovno javil. 447

OPOZORILO NAROČNIKOM

Vse naročnike ponovno opozarjamo, da znaša mesečna naročnina za »Koroško kroniko« 1 šiling in ne 90 grošev.

Naročnike tudi prosimo, da nam obenem z nakazilom denarja sporoče, čemu naj služi vplačani znesek (na položnico napišite, za kaj pošiljate denar), ker nam bo na ta način prihranjenega mnogo dela, naročnikom pa bodo v redu izpolnjene želje.

Uprava »Koroške kronike«

Finančna zbornica krške škofije

Cerkveni prispevki

Vse katoličane, ki so dolžni plačevati cerkveni davek, pa za tretje četrtletje 1947 (zaključno 1. decembra 1947) še niso plačali, pozivamo, da v opominjevalnem roku treh tednov, ki se začne 1. januarja 1948, plačajo svoj prispevek pri pristojnem župnem cerkvenem svetu. Prispevke, ki do 21. januarja 1948 ne bodo vplačani, bodo župni cerkveni sveti pobirali in obenem zaračunali pobiralno pristojbino 30 grošev.

Mlad krojaški pomočnik

želi zaposlitve v svoji stroki — po možnosti na Koroškem. Nastop takoj. Plača po dogovoru.

Ponudbe na upravo lista pod »Krojač«. 444

PROSIMO, DA UPOŠTEVATE —

Nova naročila in odpovedi le vsakega 1. v mesecu!

NAPRODAJ

Osi za krožne žage - Kreissägewellen
stroji za mečkanje krompirja - Kartoffelquetschen
ročne sadne stiskalnice - Fruchtpressen
električni motorji 270 voltov
električni likalniki 220 voltov

PRI

MAKSU TRAUNU

PLIBERK - BLEIBURG, POŠTNI PREDAL 10

Ljubiš lepo slovensko knjigo?

Piši nam in ustregli Ti bomo

Na zalogi imamo:

Ivan Cankar: Križ na gori 3 šil
Karel Mauser: Rotija 4 šil
Karel Mauser: Sin mrtvega 4 šil
Bazilij - Kunčič: V kraljestvu lutk Cmokec Poskokec 3 šil
Jože Čuješ: Slovenska slovnica 3 šil
I. N. Krasnov: Pri podnožju božjega prestola 6 šil
F. H. Achermann: V službi pri trinogu 8 šil
F. Grivški: Vozniki 4 šil
A. Dragon S. J.: Za Kristusa 6 šil
J. Lovrenčič: Tri božje poti 3 šil
F. S. Finžgar: Strici 3 šil
Ivan Tavčar: Visoška kronika 7 šil
J. Rožencvet: Leteče copate (za mladino) 3 šil
Gor. Moh. dr.: Proti novim svetovom 3 šil
St. Jereb: Gozdna divjačina (za šole) 4 šil
Gor. Moh. dr.: Živi ogenj 4 šil
Dr. A. Zdešar: Apostol krščanske ljubezni 5 šil
Zbirka 5 slov. nar. pesmi z notami (Čukova ženitev, Moj očka ima, Sonce čez hribček gre, Veseli letni časi, Jager pa jaga) 1 šil
A. Gaber: Slovenski pritrkovalec 2 šil

Izidejo še:
Slovenščina za nemško govoreče in Prekleta kri (K. Mauser).

Naročila sprejema uprava „Koroške kronike“

„Koroška kronika“ izhaja vsak petek. — List izdaja Britanska obveščevalna služba. — Uredništvo lista je v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I. Telefon 3651. — Uprava v Celovcu, Völkermarkter Ring 25/I Telefon 3651 — Mesečno naročnino je treba plačati v naprej. Rokopisi se ne vračajo — Tisk: Tiskarna